

PUBERTEIT

**DAT JE OVERAL
HAAR KRIJGT**

**VOORAL
OP JE TANDEN**

Loesje

Postbus 1046

6801 BA Arnhem

www.loesje.nl

Loesje.nl. (2011). In het publieke domein.

DE SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING STIMULEREN BINNEN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Inleverdatum: 09-06-2023

Yvette Peters (1628721) & Isabel Scholten (1630380)

Pedagogiek, HAN – University of Applied Sciences

Opdrachtgever: Robbin Kleijn – Kandinsky Molenhoek

Coach: Lotte Spoormakers

Eerste beoordelaar: Eric Siebenheller

Voorwoord en dankwoord

Wij zijn Yvette Peters (20) en Isabel Scholten (21), vierdejaars studenten van de opleiding Pedagogiek aan de HAN. Tijdens de opleiding hebben wij met verschillende doelgroepen gewerkt tijdens onze stages: peuters, basisschoolleeftijd en pubers. Ons afstudeeronderzoek hebben wij gedaan bij Kandinsky Molenhoek, een kleine vmbo-school. Tijdens dit afstudeeronderzoek hebben we gekeken hoe de sociaal-emotionele ontwikkeling van de onderbouwleerlingen gestimuleerd kan worden. Wij vonden dit een boeiende vraag en een leuke uitdaging om mee aan de slag te gaan.

De missie en de visie van Kandinsky Molenhoek zijn samen te vatten als leerlingen voorbereiden op de toekomst door ze te leren en te laten ervaren waar hun kwaliteiten, interesses en grenzen liggen (Kandinsky Moelenhoek, 2018). Om de missie en visie beter tot uiting te laten komen, willen medewerkers van Kandinsky Molenhoek kijken naar hoe er beter ingespeeld kan worden op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen, omdat zij sociale onrust ervaren (R., persoonlijke communicatie, 7 februari 2023; L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023).

De pedagogisch relevantie van dit onderzoek blijkt uit het feit dat niet elke medewerker en leerling de sfeer in school als veilig beleeft door de ervaren onrust (onderbouwmedewerkers, persoonlijke communicatie, 7 februari 2023). Terwijl veiligheid de randvoorwaarde is om tot leren en ontwikkelen te komen (Becker, 2018).

We willen graag alle medewerkers van Kandinsky Molenhoek bedanken voor hun medewerking en enthousiasme de afgelopen maanden. In het bijzonder Robbin Kleijn en Lotte Janssen voor alle momenten dat we binnen mochten lopen om te sparren. Wij vonden het een fijne samenwerking.

Ook willen we de medewerkers van de verschillende basisscholen en middelbare scholen die ons geholpen hebben bedanken voor hun tijd en openheid. Dit geldt ook voor de gemeente Mook en Middelaar en de betrokken jongerenwerker. Tot slot willen we onze medestudenten van coaching en coach bedanken voor al hun feedback.

Leeswijzer

Dit verslag

Om het onderzoek gestructureerd te laten verlopen, is het double diamond model gebruikt, bestaande uit de fases discover, define, develop en deliver (Van 't Veer et al., 2021). Deze fasen zijn verwerkt in dit verslag.

De discoverfase is uitgewerkt in het eerste hoofdstuk 'Aanleiding'. Hierin wordt de probleemstelling benoemd en komen de belangrijkste theorie en betrokkenen aan bod. In de hoofdstukken 'Analyse', 'Onderzoeks- en ontwerpstappen' en 'Resultaten' staat de definefase centraal. De probleemstelling wordt verder uitgediept en aan de hand van verschillende dataverzamelmethode worden ervaringen en literatuur onderzocht om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. In de developfase worden conclusies getrokken die een opzet vormen voor het innovatieve product, dit komt terug in de hoofdstukken 'Conclusie', 'Discussie' en 'Verantwoording'. In het hoofdstuk 'Aanbevelingen' wordt het innovatieve product geïntroduceerd en hoe dit geïmplementeerd moet worden in de praktijk. Dit valt onder de deliverfase (Van 't Veer et al., 2021).

De bijlagen

Aan het einde van dit verslag zijn acht bijlagen te vinden.

In bijlage A worden de gebruikte analysewerkbladen getoond.

In bijlage B tot en met E staan de oningevulde vragenlijsten voor betrokkenen.

In bijlage F staan de energizers voor het eindproduct beschreven.

In bijlage G is de checklist voor de implementatie van het product weergegeven.

In bijlage H staat het tijdpad van dit onderzoek.

Het databoek

In het databoek staan de samengevatte gesprekken/interviews met betrokkenen. Ook zijn in het databoek de resultaten te vinden van de vragenlijsten. Verder staan de uitgewerkte observaties beschreven in het databoek. Tot slot staat in het databoek de gebruikte literatuur die niet meer in dit verslag paste uitgebreid uitgewerkt.

De toestemmings- en geheimhoudingsverklaringen

De toestemmings- en geheimhoudingsverklaringen zijn in verband met de AVG-wetgeving (Autoriteit persoonsgegevens, z.d.) als losse bijlagen ingeleverd.

Logboek

In de logboeken is te vinden wie van de studenten wat heeft gedaan. Omdat tijdens het onderzoek voornamelijk alles samen is gedaan, zijn de logboeken niet heel uitgebreid bijgehouden. De gezamenlijke to do lijsten zijn als losse bijlage ingeleverd.

*Waar in dit verslag 'de studenten' wordt gelezen, worden Yvette Peters en Isabel Scholten bedoeld.

Inhoudsopgave

Voorwoord en dankwoord.....	2
Leeswijzer	3
Aanleiding	6
Situatieschets	6
Probleemstelling	6
Afbakening	7
Belanghebbenden – ambities en wensen	8
Belanghebbenden – informatie en communicatie	9
Belanghebbenden – andere initiatieven.....	9
Analyse praktijkverbetering.....	10
Introductie doelgroep en thema.....	10
Analyse praktijksituatie.....	13
Best practices	14
Gewenste situatie	14
Onderzoeksvraag en doelstelling	14
Deelvragen.....	15
Kwaliteit.....	17
Uitgangspunten en randvoorwaarden	17
Risico's.....	18
Ethische afwegingen	18
Onderzoeks- en ontwerpstappen	19
Methoden.....	19
Werkbladen	20
Resultaten	21
Deelvraag 1: Welke sociaal-emotionele ontwikkelingen vinden plaats in het puberbrein?	21
Deelvraag 2: Wat zijn de knelpunten en behoeften van de medewerkers en leerlingen van Kandinsky Molenhoek bij de sociaal-emotionele ontwikkeling in de onderbouw?	23
Deelvraag 3: Wat kunnen docenten van de middelbare school doen om onderbouwleerlingen te ondersteunen in de sociaal-emotionele ontwikkeling? ...	26
Deelvraag 4: Welke sociaal-emotionele ondersteuning wordt op dit moment geboden door de medewerkers van Kandinsky Molenhoek?	30
Conclusies.....	32
Discussie	34

Aanbevelingen	36
Samenwerken en creatief handelen	39
Verantwoording	42
Toelichting competenties.....	44
Bronnenlijst	45
Bijlagen	49
Bijlage A: analysewerkbladen.....	49
Bijlage B: oningevulde vragenlijst leerlingen.....	51
Bijlage C: oningevulde vragenlijst medewerkers Kandinsky Molenhoek	53
Bijlage D: oningevulde vragenlijst basisscholen	54
Bijlage E: oningevulde vragenlijst speciaal basisonderwijs.....	56
Bijlage F: overzicht van de energizers	58
Bijlage G: checklist implementatie en continuering product	65
Bijlage H: tijdpad onderzoek	68

Aanleiding

In dit hoofdstuk wordt de huidige situatie beschreven. Ook wordt ingegaan op de probleemstelling en hoe deze gekaderd wordt. Tot slot worden de belanghebbenden genoemd en hoe zij betrokken zijn.

Situatieschets

Kandinsky Molenhoek maakt deel uit van scholengemeenschap voCampus. Kandinsky Molenhoek telt ongeveer 210 leerlingen in de leeftijd van twaalf tot en met zestien jaar (Kandinsky Molenhoek, 2022). De school biedt onderwijs op basis, kader en theoretisch niveau. De meeste leerlingen volgen basis/kader. De onderbouw bestaat uit de eerste en tweede klas. In het schooljaar 2022-2023 zijn er drie eersteklassen, met in totaal 49 leerlingen. 60 leerlingen zitten in de tweede klas, verdeelt over drie klassen. Iedere klas heeft twee mentoren. Elke dag start een klas op met een coachmoment met één van de mentoren. Vaak is er aan het einde van de dag ook een afsluitend coachmoment.

De missie en de visie van Kandinsky Molenhoek zijn: 'Leerlingen maken tijdens hun middelbare schoolperiode verschillende keuzes voor hun toekomst. Ze zoeken naar kennis, hun identiteit en verbinding met anderen. Wij willen onze leerlingen voorbereiden op deze toekomst door ze te leren en laten ervaren waar hun kwaliteiten, interesses en grenzen liggen, deze te ontwikkelen en zichzelf te overstijgen. Het Kandinsky College in Molenhoek streeft daarom de volgende missie na: Door leren en beleven en met persoonlijke aandacht, creëren we samen een springplank naar een succesvolle toekomst' (Kandinsky Molenhoek, 2018).

De missie krijgt vorm in vier bouwstenen: leren en beleven, persoonlijke aandacht, samen en succesvolle toekomst (Kandinsky Molenhoek, 2022).

Verschillende medewerkers geven aan onrust te ervaren in school, waardoor lessen niet tot hun recht komen en de sfeer niet als prettig ervaren wordt.

L. geeft aan dat het sociale klimaat de basis is: 'Je kan inhoudelijk nog zo sterk zijn, maar als het pedagogische vlak en de veiligheid missen, komt het nog niet over.' Als er eerst aandacht besteed wordt aan wat er verbeterd kan worden op sociaal-emotioneel gebied, komen de andere vlakken ook automatisch meer tot hun recht (L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023).

Probleemstelling

Om de probleemstelling in kaart te brengen zijn verschillende werkbladen gebruikt, (bijlage A). Hieronder staan de conclusies.

Ondanks de invoering van verschillende interventies rondom het pedagogisch klimaat, wordt er op verschillende niveaus onrust/onveiligheid ervaren.

Op microniveau geven medewerkers van Kandinsky Molenhoek aan dat ze sociale onrust ervaren in de lessen en dat ze willen werken aan een sterker/veiliger pedagogisch klimaat. Leerlingen reageren op elkaar tijdens lessen, zowel non-verbaal als verbaal, waardoor de lessen niet altijd goed vorm krijgen. De

onderwijsinspectie (z.d.) en Wij-Leren (2021) geven aan dat het leerklimaat in de klas een erg belangrijke functie heeft op verschillende vlakken. Uiteindelijk zorgt een goed leerklimaat voor een afname in gedragsproblemen, betere schoolse resultaten en positievere zelfbeeld (onderwijsinspectie, z.d.; Wij-Leren, 2021).

Naast het op elkaar reageren, wordt er geroddeld en geruzied door leerlingen. Hierdoor ervaren enkele leerlingen en docenten de sfeer als onveilig. Wij-Leren (2022b) geeft aan dat leerlingen het beste leren in een omgeving waar ze zich veilig en geaccepteerd voelen. Een medewerker van Kandinsky Molenhoek geeft aan dat dit beter moet, omdat een veilig sociaal klimaat gezien wordt als randvoorwaarde om tot leren te komen (R., persoonlijke communicatie, 7 februari 2023, 8 maart 2023; L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023; Onderwijsinspectie, z.d.). Dit wordt ook bevestigd in de theorie van Becker (2018) en Slot & Spanjaard, (2016).

Op mesoniveau worden de problemen onder andere opgemerkt door de ouders van de leerlingen. Sommige ouders geven aan dat hun kind niet met een fijn gevoel naar school gaat en hun kind volgend schooljaar ergens anders onderwijs gaat volgen, als er niks veranderd (persoonlijke communicatie, 9 mei 2023). Ook de leerplichtambtenaar geeft aan de onrust op te merken bij de leerlingen van Kandinsky Molenhoek (H., persoonlijke communicatie, 14 maart 2023).

Afbakening

Om het onderzoek concreet te houden, is gekozen om alleen de onrust in de onderbouw te onderzoeken. Hiervoor worden leerlingen en medewerkers uit de eerste en tweede klas benaderd. Daarnaast wordt met het zorgteam overlegd over de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen.

Aan het begin van dit onderzoek is aangegeven dat het niet haalbaar is om een methode te ontwerpen om de onrust te verminderen. Daar is pedagogiek niet de juiste opleiding voor en is de onderzoeksperiode te kort. Dit onderzoek zal alleen handvatten opleveren voor medewerkers om de onrust te verminderen.

Tot slot zijn bij dit onderzoek basisscholen benaderd in de vorm van observaties en vragenlijsten. Zowel vanuit regulier onderwijs als vanuit SBO (speciaal basisonderwijs) stromen leerlingen door naar Kandinsky Molenhoek. Om het haalbaar te houden, is besloten om alleen de reguliere basisscholen te bezoeken. De SBO-scholen worden wel meegenomen met de vragenlijsten.

Belanghebbenden – ambities en wensen

Dit onderzoek heeft belanghebbenden op verschillende niveaus. Aan de hand van het model van Bronfenbrenner (in Bolt, 2020) is onderstaande indeling gemaakt.

Micro:

- *Leerlingen uit de onderbouw van Kandinsky Molenhoek*: het is belangrijk dat leerlingen goed begeleid worden, omdat de puberteit een kwetsbare periode is (Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009).
- *Groep acht leerlingen die naar Kandinsky Molenhoek overstappen*: het is belangrijk voor de leerlingen die de overstap maken naar Kandinsky Molenhoek dat ze terecht kunnen voor de juiste begeleiding op sociaal-emotioneel gebied als dat nodig is.
- *Onderbouwdocenten van Kandinsky Molenhoek*: het is belangrijk voor docenten om te weten hoe ze moeten omgaan met het puberbrein in de klas. Daarnaast is het voor hen van belang om te weten hoe ze de onderbouwleerlingen het best kunnen ondersteunen op sociaal-emotioneel niveau, zodat ze uiteindelijk hun lessen goed kunnen geven (L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023).
- *Zorgteam Kandinsky Molenhoek (orthopedagoog, zorgcoördinatoren, schoolmaatschappelijk werk en verzuimcoördinator)*: hun belangen en ambities zijn dat de leerlingen zo weinig mogelijk extra hulp nodig hebben vanuit het zorgteam.

Meso:

- *Kandinsky Molenhoek*: heeft als ambities en wensen dat ze de leerlingen zo goed mogelijk kunnen ondersteunen op sociaal-emotioneel niveau en dat er uiteindelijk meer leerlingen voor Kandinsky Molenhoek zullen kiezen uit verschillende soorten regio's (Kandinsky Molenhoek, z.d.).
- *voCampus*: heeft als ambities en wensen dat ieder talent een gelijke kans heeft en dat op de campus alles binnen bereik is. Ze willen gebruik maken van de kracht van het verschil. Alle veertien scholen binnen voCampus werken samen aan duurzaam, divers en onderscheidend onderwijs. Daarvoor wordt voorbijgegaan aan onderlinge concurrentie. voCampus probeert steeds naar nieuwe mogelijkheden te kijken en met de samenleving van nu mee te gaan. Ze proberen ook de kracht van de regio en de toekomstige generatie te benutten. voCampus probeert te denken en handelen vanuit het geheel. Zo worden nieuwe kansen gecreëerd voor leerlingen, medewerkers en de toekomst van de regio (voCampus, z.d.).
- *Basisscholen in omgeving Molenhoek*: zij willen leerlingen zo goed mogelijk vanuit het basisonderwijs door laten stromen naar de middelbare school.
- *Ouders*: voor ouders is het belangrijk dat hun kinderen goed begeleid worden op sociaal-emotioneel niveau, omdat de puberteit voor leerlingen een kwetsbare periode is (Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009).

Macro:

- *Gemeente*: volgens een beleidsmaker heeft de gemeente geen specifiek beleid op dit gebied, maar streeft na dat elke jeugdige naar school

gaat en een startkwalificatie behaalt (G., persoonlijke communicatie, 14 maart 2023).

- *Jeugdzorg*: de jeugdzorg streeft na dat elke jongere zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen. Als het nodig is, ondersteunen zij daarbij. In Nederland zijn verschillende projecten ingezet op basisscholen en middelbare scholen om leerlingen te helpen in hun ontwikkeling (A., persoonlijke communicatie, 22 maart 2023).
- *Vervolgonderwijs/arbeidsmarkt*: leerlingen van de middelbare school stromen uiteindelijk uit naar een vervolgopleiding en/of baan. Om hierin zo goed mogelijk te functioneren, is het belangrijk dat leerlingen een middelbare schoolperiode doorlopen waarin ze zich optimaal kunnen ontwikkelen (Ter Horst, z.d.).

Belanghebbenden – informatie en communicatie

In tabel 1 staat op welke manier de betrokkenen benaderd zijn.

Tabel 1

Communicatievormen betrokkenen

	Wie	Hoe
	<i>Leerlingen</i>	- Observaties - Gesprekken - Vragenlijsten
	<i>Medewerkers Kandinsky Molenhoek</i>	- Gesprekken - Observaties - Vragenlijsten - Updates in de weekbrieven
	<i>Basisscholen</i>	- Observaties - Vragenlijsten
	<i>Gemeente en jeugdzorg</i>	- Mailcontact - Online belmoment
	<i>Samenwerkingsverband</i>	- Mailcontact

Belanghebbenden – andere initiatieven

Kandinsky Molenhoek behoort tot het samenwerkingsverband voCampus. Binnen voCampus werkt Maaswaal College met het vijf fasen coaching model. Buiten voCampus werkt Notre Dame met het Eigenwijs leren model.

In de gemeente Mook en Middelaar is er het Eastpakproject om leerlingen voor te bereiden op de middelbare school. De betrokken jongerenwerker geeft aan dat wanneer het nodig is, deze training ook in de onderbouw van de middelbare school gegeven kan worden (persoonlijke communicatie, 22 maart 2023).

Een aantal basisscholen geeft aan te werken volgens de methodiek van rots en water. Sommige ouders van leerlingen van Kandinsky Molenhoek geven deze methodiek als tip mee voor de middelbare school (persoonlijke communicatie, 9 mei 2023).

Analyse praktijkverbetering

In dit hoofdstuk worden de probleemstelling en de praktijk geanalyseerd. De best practices en de gewenste situatie worden benoemd, waaruit de onderzoeksvraag, doelstelling en kwaliteitseisen voortvloeien. Tot slot wordt ingegaan op de uitgangspunten, randvoorwaarden, risico's en ethische aspecten.

Introductie doelgroep en thema

De doelgroep

Bij dit onderzoek zijn 109 onderbouwleerlingen van het vmbo betrokken. Volgens Wij-Leren (2022a) zijn vmbo-leerlingen praktischer, minder talig en minder zelfstandig. Daarnaast kunnen ze een ongunstig zelfbeeld hebben. Vmbo-leerlingen zijn gebaat bij realistische en afwisselende leeromgevingen (Wij-Leren, 2022a). De directrice van Kandinsky Molenhoek noemt daarnaast de actieve leefstijl van de leerlingen als aandachtspunt (M., persoonlijke communicatie, 1 maart 2023). Kandinsky Molenhoek biedt de leerlingen daarom negen gymlessen per week (Kandinsky Molenhoek, z.d.). Daarnaast is er een afwisseling tussen theorie- en praktijkleren. Leerlingen leren ook organiseren, begeleiden en presenteren bij events als de avondvierdaagse (Kandinsky Molenhoek, z.d.).

De puberteit

De mening van leeftijdgenoten weegt zwaar in de puberteit, waardoor soms risicovolle situaties ontstaan om bij de groep te horen. Risico's worden onderschat of weggewoven onder het mom van 'dat overkomt mij niet' (Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009). Hierbij speelt ook mee dat de jongeren in deze vroege adolescentiefase een lagere impulscontrole en een overactief beloningssysteem hebben (Nelis & Van Sark, 2020). Gedurende de puberteit worden de rationele gebieden steeds actiever (Crone, 2009). Dit zijn de gebieden die gebruikt worden bij bewustwording van de mogelijke keuzes om zo een juiste beslissing te kunnen maken.

De sociaal-emotionele ontwikkeling

Bij de sociaal-emotionele ontwikkeling gaat het om de ontwikkeling van het gevoelsleven en de persoonlijkheid, het leren omgaan met anderen en het aanleren van gepaste sociale vaardigheden (Gezonde kinderopvang, z.d.; Feldman, 2019). In de puberteit spelen de volgende aspecten daarbij een belangrijke rol: losmaking van de thuissituatie, vriendschappen aangaan en onderhouden, experimenteren, identificeren, sociale vergelijking, peerpressure, intimiteit en seksualiteit. Hierbij spelen de schoolkeuze en de overstap naar de middelbare school een grote rol (Feldman, 2019; Becker, 2018; Slot & Spanjaard, 2016).

Volgens Onderwijskennis (2022) draagt een succesvolle overstap naar de middelbare school eraan bij dat leerlingen zich in overeenstemming met hun talenten kunnen ontwikkelen, ook draagt het bij aan het welzijn van de leerlingen. Een succesvolle overgang op sociaal-emotioneel vlak houdt onder andere in dat leerlingen snel wennen aan de school, nieuwe vriendschappen opbouwen en meer zelfvertrouwen krijgen (Onderwijskennis, 2022). Een soepele overstap is ook belangrijk voor het latere welzijn en de leerprestaties.

Negatieve invloeden op de sociaal-emotionele ontwikkeling

Er zijn verschillende kind-afhankelijke factoren die de sociaal-emotionele ontwikkeling moeilijker kunnen maken, zoals ASS, ADD, ADHD, dyslexie, dyscalculie, etc. (nimbles, z.d.; Rigter & Van Hintum, 2019). Deze spelen ook een rol bij een groot aantal leerlingen van Kandinsky Molenhoek, al is dit niet altijd gediagnosticeerd (S., persoonlijke communicatie, 24 mei 2023).

ASS is een stoornis in het autistisch spectrum. Leerlingen met autisme kunnen onder andere moeite hebben met onvoorspelbare situaties, contact leggen met anderen en sociale situaties inschatten. Hun executieve functies zijn vaak minder ontwikkeld. Leerlingen met autisme hebben baat bij voorspelbaarheid en visualisatie (Gedragsproblemenindeklas, z.d.-b; Rigter & Van Hintum, 2019).

Leerlingen met ADHD kunnen onder andere beweeglijk zijn, snel afgeleid zijn, een slechte emotieregulatie hebben en zwakkere executieve functies hebben (Rigter & Van Hintum, 2019; Gedragsproblemenindeklas, z.d.-a).

Voor leerlingen met ADHD is structuur belangrijk, zodat ze weten waar ze aan toe zijn en hoe ze zich moeten gedragen. Het is bij leerlingen met ADHD extra belangrijk om complimenten te geven, omdat hun zelfbeeld vaak laag is (Gedragsproblemenindeklas, z.d.-a; Rigter & Van Hintum, 2019).

Dyslexie kenmerkt zich door een probleem met het aanleren en het vlot toepassen van het lezen en/of spellen voor op woordniveau (Rigter & Van Hintum, 2019). Leerlingen met dyslexie kunnen onder andere moeite hebben met automatiseren, uitvoeren van complexe taken, hoofd- en bijzaken onderscheiden en kunnen vaak moeilijk multitasken (Gedragsproblemenindeklas, z.d.-c; Rigter & Van Hintum, 2019). Het is bij leerlingen met dyslexie belangrijk dat ze gestimuleerd en bekrachtigd worden, omdat hun zelfbeeld lager kan liggen door negatieve ervaringen (Gedragsproblemenindeklas, z.d.-c).

De medewerkers van het zorgteam van Kandinsky Molenhoek geven aan dat er bij hun leerlingen naast deze stoornissen rekening gehouden moet worden met mogelijke problemen in de hechting (S., persoonlijke communicatie S, 24 mei 2023). Er zijn vier gehechtheidspatronen: vermijdend gehecht, veilig gehecht, angstig-ambivalent gehecht en gedesorganiseerd gehecht (Rigter & Van Hintum, 2019). Bij deze gehechtheidspatronen kunnen zeven verschillende gedragpatronen voorkomen:

1. Druk en chaotisch gedrag;
2. Agressief gedrag;
3. Aangepast gedrag;
4. Twee gezichten;
5. Aanhankelijk gedrag;
6. Teruggetrokken gedrag;
7. Schijnbaar normaal gedrag.

(Gedragsproblemenindeklas, z.d.-d; Rigter & Van Hintum, 2019).

Het is belangrijk dat een leerling (met hechtingsproblemen) echt gezien wordt in de klas. Volgens Rigter & Van Hintum (2019) en Gedragsproblemenindeklas (z.d.-d) is het

belangrijk dat er aan de structuur, regels en ruimte, sociaal-emotioneel en leren wordt gewerkt, omdat er zo voorspelbaarheid en duidelijkheid wordt geboden. Leerlingen krijgen zo het gevoel dat ze dan gezien worden. Daardoor ontstaat veiligheid in de klas.

Een docent kan dit creëren in de klas door te werken met concrete en positief geformuleerde regels, voorspelbaar te zijn, bevestiging te geven als een leerling onzeker is en door leerlingen te begroeten bij de deur om te laten merken dat ze gezien worden. Daarnaast werkt belonen beter dan straffen voor een leerling met hechtingsproblemen (Gedragsproblemen in de klas, z.d.-d).

Groepsdynamica

Een sterk pedagogisch klimaat wordt namelijk gezien als voorwaarde om tot leren te komen (L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023; Leraar24, 2020).

Bij een sterk pedagogisch klimaat speelt groepsdynamica een grote rol (Wij-Leren, 2022b). Er is altijd een wienperiode nodig bij een nieuwe groep of als er een verandering plaatsvindt in een bestaande groep. Dit duurt volgens de theorie van Luitjes & De Zeeuw-Jans (2017) zes weken en gaat in verschillende fases:

vorming→normering→bestorming→prestatie→opheffing.

Soms wordt de invloed van een klein aantal leerlingen in een groep te groot. Dit hangt samen met het belang van vrienden en erbij horen. Vrienden zijn belangrijk voor jongeren, soms zelfs zo belangrijk dat ze alles voor hun vrienden zouden doen. Dat is niet altijd goed. Zowel positief als negatief sociaal gedrag kan leiden tot stijging op de populariteitsladder. Negatief gedrag wordt vaak geïmiteerd, omdat dat gemakkelijk te kopiëren is (Nelis & Van Sark, 2020).

Medewerkers van Kandinsky Molenhoek merken op dit moment dat negatief gedrag de overhand krijgt bij de leerlingen en willen daar graag verandering in brengen. Voordat verandering plaats kan vinden, is het belangrijk om kennis te hebben (De Gedragscoach.nl, 2023). In dit geval is het belangrijk dat medewerkers kennis hebben over de puberteit, de sociaal-emotionele ontwikkeling en mogelijke invloeden daarop en over groepsdynamica.

Analyse praktijksituatie

Voor de analyse is gebruikgemaakt van gesprekken met verschillende medewerkers en het invullen van werkbladen. De werkbladen staan in bijlage A. Uit de werkbladen blijkt dat meerdere medewerkers onrust ervaren in de onderbouw. Zij willen daar verandering in zien en werken aan een sterk pedagogisch klimaat. De medewerkers geven aan daar wel handvatten voor nodig te hebben, omdat ze zoekende zijn naar een juiste aanpak.

In tabel 2 is een SWOT-analyse gemaakt in combinatie met het 7S-model. Met deze instrumenten worden de sterke punten en werkpunten op verschillende niveaus binnen en buiten de organisatie in kaart gebracht (Scharwächter, 2023; Verhagen, 2018). Hieruit valt te concluderen dat de basis er is voor een prettig sociaal klimaat: er is een structuur in de dagen, er wordt actief aandacht besteed aan het pedagogisch klimaat en er wordt gestreefd naar gelijkwaardigheid. Maar soms ontbreekt het nog aan kennis. Medewerkers zijn zoekend in hun houding tegenover de leerlingen, welke gespreksvoering gepast is en niet iedereen vindt het onderwerp sociaal-emotionele ontwikkeling even belangrijk.

Om leerlingen sociaal-emotioneel voor te bereiden, is er in Mook en Middelaar het Eastpakproject. Bij de begeleiding van de sociaal-emotionele ontwikkeling moet rekening worden gehouden met de onrust die nu speelt in de wereld (H., persoonlijke communicatie, 14 maart 2023).

Tabel 2
SWOT-analyse

Strengths (intern)	Weaknesses (intern)
Structuur: leerlingen hebben een vast rooster. Elke dag beginnen en eindigen ze met coaching. Staff: docenten, stagiaires, zorgteam, onderdirecteur, leerlingcoördinator bovenbouw en onderbouw. De medewerkers zijn intensief bezig met het verbeteren van het pedagogisch klimaat. Strategie: het doel van Kandinsky Molenhoek is dat iedere leerling zich fijn voelt op school en zijn/haar diploma kan halen. Hierbij zijn leren en beleven en persoonlijke aandacht van belang. Systemen: Magister, hier staat alles in per leerling (rooster, afwezigheid, gesprekken, stoomissen, etc.). Sleutelvaardigheden: actief zijn. Voor leerlingen betekent dit dat ze veel bewegingslessen en praktijklessen hebben. Van medewerkers wordt verlangd dat ze een actieve houding hebben en met ideeën/vernieuwingen komen. Stijl: bij Kandinsky Molenhoek wordt gewerkt met een klein team. Als er iets is, zijn de lijntjes kort en kan je bij iedereen terecht. (bijvoorbeeld door in de pauzes in de teamkamer te komen) Gemeenschappelijke waarden: gelijkwaardigheid, actief zijn, autonomie, behulpzaamheid, betrouwbaarheid, enthousiasme en flexibiliteit.	Sleutelvaardigheden: de medewerkers zijn eraan gewend geraakt dat nieuwe ideeën/plannen opgelegd worden en dat voeren ze dan ook uit. Zelf met ideeën/vernieuwingen komen gebeurt nu nog niet. Sleutelvaardigheden: beperkte kennis over sociaal-emotionele ontwikkeling bij een aantal docenten. Beperkte kennis over welke gespreksvaardigheden in te zetten zijn bij deze doelgroep. Stijl: het kleine team is soms te klein, waardoor de werkdruk erg hoog is. Structuur: bij uitval van een docent valt de structuur weg, vooral als het om de coachingsdocent gaat. Gemeenschappelijke waarden: de medewerkers hebben visies die op sommige punten ver uit elkaar lopen.
Opportunities (extern)	Threats (extern)
Samenwerkingsverband voCampus Eastpakproject Frequent contact met andere leden van het netwerk: buurtteams, politie, wijkagent, ouders, etc.	Corona Oorlog in Oekraïne Armoede Passend onderwijs → ook leerlingen vanuit het SBO. Leerlingen vanuit het SBO hebben specifiekere onderwijsbehoeften dan vanuit reguliere basisscholen. Niet elke medewerker is hier voldoende in geschoold.

*Gegevens afkomstig uit eigen onderzoek en aangevuld met ongepubliceerd stageverslag van Y. Peters (2022).

Vergelijking theorie en praktijk

Uit de theorie blijkt dat de puberteit een kwetsbare periode is voor jongeren. Het is een periode waarin experimenteren en vrienden centraal staan (Nelis & Van Sark, 2020). Verschillende kind-afhankelijke factoren kunnen een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van een jongere (Rigter & Van Hintum, 2019). Het is belangrijk dat medewerkers van een middelbare school kennis hebben over de (sociaal-emotionele) ontwikkelingen in de puberteit, de mogelijke invloeden daarop en groepsdynamica. Daarnaast is het belangrijk dat medewerkers werken aan structuur, groepsklimaat en leerlingen echt zien (Gedragsproblemenindexklas z.d.-a, z.d.-b, z.d.-c, z.d.-d). Uit de praktijkanalyse blijkt dat er aan verschillende punten al voldaan wordt: zo is er een vaste structuur en wordt er geïnvesteerd in het pedagogisch klimaat. Wat opvalt is dat medewerkers aangeven kennis te missen rondom het puberbrein en de sociaal-emotionele ontwikkeling van pubers. Medewerkers zijn bereid om deze kennis uit te breiden.

Best practices

De medewerkers van Kandinsky Molenhoek hebben de afgelopen jaren verschillende interventies ingevoerd om te werken aan het pedagogisch klimaat. Zoals de overdracht bij nieuwe leerlingen, een gedragsladder in de klas, weekdoelen, blokjes op tafel en ook veel kleine initiatieven die docenten met hun eigen klas hebben geprobeerd. L. (persoonlijke communicatie, 14 februari 2023) geeft aan dat het de interventies die het meeste effect hebben gehad, praktisch en visueel waren. Het belang van visuele en praktische handvatten wordt ook bevestigd door de directrice (M., persoonlijke communicatie, 1 maart 2023). Dit blijkt onder andere uit de effectiviteit van de picto's in de klas met de regels. Zo worden medewerkers en leerlingen constant herinnerd aan wat er verwacht wordt.

Gewenste situatie

In een bijeenkomst rondom het pedagogisch klimaat geven medewerkers van Kandinsky Molenhoek aan dat ze willen dat iedereen op één lijn komt in het handelen tegen de ervaren onrust (persoonlijke communicatie, 11 april 2023). De medewerkers willen lessen gericht op het klassenklimaat met een methode gericht op/handvatten voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Met als einddoel dat zowel leerlingen als medewerkers met plezier en een veilig gevoel naar de school gaan.

Onderzoeksvraag en doelstelling

De concrete onderzoeksvraag die uit al het bovenstaande volgt, is **'Hoe kunnen de medewerkers van Kandinsky Molenhoek bijdragen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de onderbouwleerlingen?'**

Deze onderzoeksvraag kent drie doelstellingen.

1. De interventies zijn concreet genoeg, zodat iedere medewerker van de onderbouw er mee aan de slag kan.

2. Er wordt draagvlak gecreëerd voor de interventies, zodat iedere onderbouwdocent er mee aan het werk wil.
3. De interventies verminderen de sociaal-emotionele onrust in de onderbouw.

De eerste doelstelling kan worden gecreëerd door de aanbevelingen/interventies concreet op papier te zetten met duidelijke instructies. Eventuele voorbereidingen worden door de studenten gedaan, zodat medewerkers weinig tot geen voorbereidingstijd hebben en meteen mee aan de slag kunnen.

De tweede doelstelling wordt bewerkstelligd door te zorgen voor draagvlak en het vragen van feedback. Draagvlak wordt gecreëerd door medewerkers mee te nemen in het proces, door middel van gesprekken, vragenlijsten en updates in de weekbrief.

De derde doelstelling moet volgend schooljaar blijken uit het opnieuw afnemen van de vragenlijst over de ervaren onrust en handvatten voor medewerkers om hier mee om te gaan (bijlage C). Wanneer de vragenlijsten een afname van de ervaren onrust en een verbetering van de handvatten voor medewerkers weergeeft, is de derde doelstelling bereikt. Wanneer of de ervaren onrust verbeterd is of de handvatten van medewerkers verbeterd zijn is het doel deels behaald en kan vanuit daar gekeken worden waar behoefte aan is.

Deelvragen

Om de onderzoeksvraag concreet te maken, is deze opgesplitst in vier deelvragen. Per deelvraag is aangegeven wie, waarom en hoe betrokken is en hoe er aan de betrouwbaarheid en validiteit is gewerkt.

1. Welke sociaal-emotionele ontwikkelingen vinden plaats in het puberbrein?
 - ➔ *Wie*: literatuur over het puberbrein en het zorgteam.
 - ➔ *Waarom*: het zorgteam binnen Kandinsky spreekt uit ervaring over wat belangrijk is voor hun leerlingen. Literatuur zorgt voor een sterke onderbouwing.
 - ➔ *Hoe*: gesprekken in de teamkamer. De mensen van zorg zitten op dit moment overvol met werkzaamheden, door ze af en toe kort te spreken in de teamkamer kunnen ze toch betrokken worden.
 - ➔ *Betrouwbaarheid en validiteit*: er wordt aan betrouwbaarheid gewerkt door medewerkers van zorg te spreken op verschillende dagen. Dit vergroot de betrouwbaarheid, omdat er op verschillende dagen andere collega's van zorg aanwezig zijn. Wanneer meerdere collega's hetzelfde beeld schetsen, vergroot dit de betrouwbaarheid van de omschreven situatie (De Bil, 2015).
De validiteit wordt volgens De Bil (2015) gewaarborgd door literatuur te gebruiken over de puberteit, het puberbrein en het vmbo-niveau. Zo wordt gewaarborgd dat alleen relevante thema's onderzocht worden.

2. Wat zijn de knelpunten en behoeften van de medewerkers en leerlingen van Kandinsky Molenhoek bij de sociaal-emotionele ontwikkeling in de onderbouw?
 - ➔ *Wie*: leerlingen en medewerkers.
 - ➔ *Waarom*: de medewerkers worden meegenomen om hun perspectief goed mee te kunnen nemen. De leerlingen worden meegenomen, omdat zij aan kunnen geven waar zij tegenaan lopen en waar ze behoefte aan hebben in de groep.
 - ➔ *Hoe*: gesprekken om een algemeen beeld te vormen. Met L. zijn ook gesprekken gevoerd over hoe zij de gewenste situatie voor zich ziet om diepgaander op het onderwerp in te gaan (Van 't Veer et al., 2021). Leerlingen en medewerkers zijn meegenomen door anonieme vragenlijsten, zodat ze waarschijnlijk eerlijker ingevuld gaan worden (Tevreden.nl, z.d.).
 - ➔ *Betrouwbaarheid en validiteit*: aan betrouwbaarheid en validiteit wordt gewerkt door meerdere respondenten mee te nemen en hun bevindingen te onderbouwen met theorie over groepsdynamica. Wanneer meerdere participanten hetzelfde aangeven, vergroot dit de betrouwbaarheid van de geschetste situatie (De Bil, 2015). De betrouwbaarheid van de vragenlijsten wordt gewaarborgd door elke leerling dezelfde vragenlijst te geven. De validiteit wordt gewaarborgd door de vragenlijsten op te stellen aan de hand van theorie over groepsdynamica, bewegend leren en pedagogisch klimaat (De Bil, 2015).
3. Wat kunnen docenten van de middelbare school doen om onderbouwleerlingen te ondersteunen in de sociaal-emotionele ontwikkeling?
 - ➔ *Wie*: basisscholen, middelbare scholen, medewerkers Kandinsky Molenhoek en literatuur.
 - ➔ *Waarom*: basisscholen worden meegenomen om een beeld te vormen van de komende onderbouw, om te kijken welke methodes zij inzetten en welke tips zij hebben voor middelbare scholen. Andere middelbare scholen worden meegenomen om te kijken hoe zij werken aan de sociaal-emotionele ontwikkeling. Medewerkers van Kandinsky worden betrokken, om een inzicht te krijgen in de lessen. Ook wordt zo gewerkt aan draagvlak.
 - ➔ *Hoe*: enquêtes, gesprekken en observaties, om zowel een algemeen als verdiepend beeld te vormen (Van 't Veer et al., 2021).
 - ➔ *Betrouwbaarheid en validiteit*: de betrouwbaarheid wordt gewaarborgd door verschillende invalshoeken mee te nemen. Als vanuit meerdere perspectieven hetzelfde beeld naar voren komt, groeit de betrouwbaarheid (De Bil, 2015). Aan de validiteit wordt gewerkt door alles voor te bereiden aan de hand van literatuur over mogelijke sociaal-emotionele ondersteuning en andere scholen te spreken over hun ervaringen (De Bil, 2015).
4. Welke sociaal-emotionele ondersteuning wordt op dit moment geboden door de medewerkers van Kandinsky Molenhoek?
 - ➔ *Wie*: medewerkers en leerlingen Kandinsky Molenhoek.

- ➔ *Waarom*: om voor draagvlak te zorgen en om hun ervaringen mee te nemen.
- ➔ *Hoe*: enquêtes onder leerlingen, gesprekken met medewerkers en observaties in de klassen.
- ➔ *Betrouwbaarheid en validiteit*: aan de betrouwbaarheid wordt gewerkt door meerdere respondenten mee te nemen. Wanneer meerdere respondenten hetzelfde aangeven, wordt de betrouwbaarheid groter (De Bil, 2015). De validiteit wordt gewaarborgd door alles voor te bereiden aan de hand van literatuur over sociaal-emotionele ondersteuning aan pubers (De Bil, 2015).

Kwaliteit

De Bil (2015) noemt verschillende uitgangspunten om de kwaliteit van een onderzoek te waarborgen: validiteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid.

Hoe gewerkt is aan de validiteit en betrouwbaarheid staat per deelvraag benoemd. Aan de bruikbaarheid is gewerkt door tijdens het onderzoek het beleid van de school te volgen en aan medewerkers te vragen wat wenselijk/haalbaar is. Tussentijds stonden feedbackmomenten gepland om te evalueren wat passend/bruikbaar is en wat nog aangepast moest worden.

De kwaliteitseisen vanuit de praktijk waren dat er praktische aanbevelingen (omgangsniveau en/of beleidsniveau) komen die de sociale onrust verkleinen om het pedagogisch klimaat sterker te maken.

Uitgangspunten en randvoorwaarden

Uitgangspunten

Bij Kandinsky Molenhoek wordt al gewerkt aan het pedagogisch klimaat, vanuit daar is dit onderzoek gestart. Tijdens dit onderzoek is gekeken of de interventies aansluiten bij de leerlingen en wat nog mist. Daarnaast is onderzocht/vergeleken hoe andere (basis)scholen werken aan de sociaal-emotionele ontwikkeling.

De doelgroep wordt betrokken door middel van gesprekken, enquêtes en observaties.

Het resultaat is geslaagd als er aanbevelingen geleverd zijn, die passen bij de leerlingen en de school, om de sociale onrust in de onderbouw te verkleinen (R., persoonlijke communicatie, 7 februari 2023).

Randvoorwaarden

Collega's zijn bereid om mee te werken. Op de praktijk zijn afspraken gemaakt rondom interviews, observeren, enz.

Door toegang in Magister konden relevante gegevens van leerlingen worden meegenomen.

Door op de dinsdagen en woensdagen aanwezig te zijn op de praktijk, konden de studenten laagdrempelig afstemmen met leerlingen en medewerkers.

Risico's

De risico's die samenvallen met dit onderzoek zijn:

- De waarborging van de betrouwbaarheid en validiteit.
- Geen medewerking vanuit basisscholen.
- Geen medewerking vanuit andere middelbare scholen.
- Hoge werkdruk binnen Kandinsky Molenhoek.
- De medewerkers van Kandinsky Molenhoek op één lijn krijgen.

Ethische afwegingen

Tijdens dit onderzoek is gewerkt met verschillende gegevens van medewerkers en leerlingen. Door middel van toestemmingsformulieren wordt hun privacy gewaarborgd. Verder zijn betrokkenen anoniem vermeld in het verslag door gebruik te maken van initialen. Hiermee wordt voldaan aan de AVG-wetgeving (Autoriteit persoonsgegevens, z.d.).

De onderzoeksmethodes zijn ethisch verantwoord, omdat ze voldoen aan de Nederlandse wetten. Ook wordt de beroepscode voor jeugdprofessionals in acht genomen (NVO, 2021). Verder zijn de methodes altijd opgesteld in afstemming met het team van Kandinsky Molenhoek.

De verkregen informatie is gedurende het onderzoek opgeslagen op vergrendelde laptops. Deze gegevens zullen na afronding van het onderzoek verwijderd worden. Voor eventueel gebruik van beeldmateriaal geldt hetzelfde.

Verder hebben de studenten in de projectovereenkomst en 'verklaring geheimhouding en zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens door studentonderzoeker' getekend voor geheimhoudingsplicht.

Onderzoeks- en ontwerpstappen

In dit hoofdstuk staan de gebruikte methoden en werkbladen centraal.

Methoden

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de gebruikte onderzoeksmethoden per deelvraag en het aantal participanten.

Tabel 3

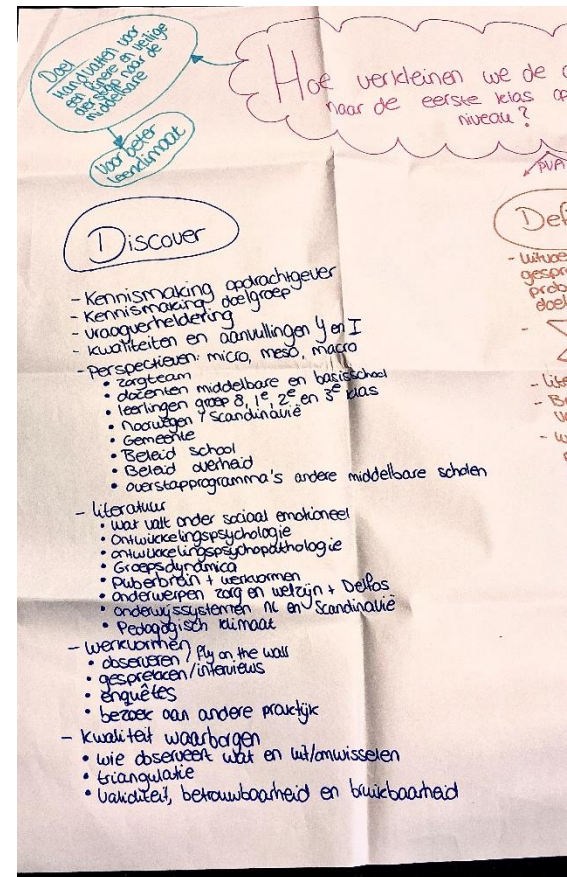
Overzicht van onderzoeksinstrumenten per deelvraag

Onderzoeks-instrument	Deel-vraag	Doel	Middel	Betrokkenen
Literatuur-onderzoek	1,3,4	Inzicht krijgen in de verschillende mogelijkheden. De beantwoording van de vragen verantwoorden met theorie.	Literatuurstudie in boeken en online.	-
Vragenlijsten leerlingen Kandinsky Molenhoek	2,4	Inzicht krijgen in de ervaringen van leerlingen en hun behoeften.	Gestructureerde online vragenlijsten met gesloten en open vragen.	92 leerlingen uit klas één en twee van Kandinsky Molenhoek.
Vragenlijsten medewerkers Kandinsky Molenhoek	3,4	Inzicht krijgen in de behoeftes van medewerkers en waar ze tegenaanlopen.	Gestructureerde online vragenlijsten met gesloten en open vragen.	7 medewerkers klas één en twee van Kandinsky Molenhoek.
Observaties in de lessen bij Kandinsky Molenhoek	2,4	Beeld krijgen van de leerlingen en hun niveau. Helder krijgen welke ondersteuning geboden wordt.	Vrije observaties in verschillende lessen.	Docenten en leerlingen uit klas één en twee Kandinsky Molenhoek.
Ervaringen medewerkers Kandinsky Molenhoek	2,3,4	In gesprek verder uitdiepen waar de behoeftes en mogelijkheden liggen.	Voor-gestructureerde gesprekken en vrije gesprekken in de koffiekamer.	Medewerkers zorgteam en klas één en twee van Kandinsky Molenhoek.
Vragenlijsten basisscholen	3	Inzicht krijgen in wat er op de basisschool als basis geboden wordt voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.	Gestructureerde online vragenlijsten met gesloten en open vragen.	Twaalf basisscholen in omgeving Molenhoek.
Observaties en gesprekken basisscholen	3	Helder krijgen wat de grootste verschillen zijn tussen po en vo. In gesprek uitdiepen welke ondersteuning de basisschooldocent wenst van het vo.	Vrije observaties in verschillende groep acht klassen. Gesprekken met de docenten van die groepen acht.	Twee basisscholen.
Gesprekken middelbare scholen	3	Inzicht krijgen in hoe andere middelbare scholen de sociaal-emotionele ontwikkeling bevorderen.	Voor-gestructureerde gesprekken.	Twee middelbare scholen.
Gesprek gemeente en jongerenwerker	2,3	Ontdekken wat de gemeente kan bieden voor leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling.	Voor-gestructureerde onlinegesprekken.	Beleidsmedewerker, leerplichtambtenaar en jongerenwerker Mook en Middelaar.

Werkbladen

Om de probleemstelling vanuit meerdere perspectieven te belichten, zijn de werkbladen kwestieanalyse, perspectieven en the why ingevuld, (bijlage A). Ter ondersteuning hiervan is ook gewerkt met het maken van een mindmap.

Uit de ingevulde werkbladen komt naar voren dat er veel betrokkenen een rol spelen. Niet iedereen ervaart de problemen op dezelfde manier. Om tot de gewenste situatie te komen, zoals beschreven in de analyse, is het van belang dat de medewerkers van Kandinsky Molenhoek op één lijn komen. Dan zullen de handvatten het grootste effect hebben.

Resultaten

Deelvraag 1: Welke sociaal-emotionele ontwikkelingen vinden plaats in het puberbrein?

Bij de sociaal-emotionele ontwikkeling gaat het om het dynamische proces waarmee kinderen en jongeren vaardigheden verwerven voor het ontwikkelen van een persoonlijke identiteit, het opbouwen van relaties met anderen en het kunnen hanteren van verwachtingen uit de omgeving (Onderwijskennis.nl, z.d.; Gezonde kinderopvang, z.d.; Feldman, 2019).

Belangrijke aspecten in de puberteit zijn: losmaking van de thuissituatie, vriendschappen aangaan en onderhouden, experimenteren, identificeren, sociale vergelijking, peerpressure, schoolkeuze (en overstap nieuwe school), intimiteit en seksualiteit (Feldman, 2019; Becker, 2018; Slot & Spanjaard, 2016).

De overstap naar een nieuwe school is een belangrijke stap in de puberteit. Jongeren leren nieuwe mensen kennen en ontdekken ook zichzelf (Feldman, 2019).

Volgens Onderwijskennis (2022) draagt een succesvolle overstap naar de middelbare school eraan bij dat leerlingen zich in overeenstemming met hun talenten kunnen ontwikkelen. Ook draagt het bij aan het welzijn van de leerlingen. Een succesvolle overgang op sociaal-emotioneel vlak houdt onder andere in dat leerlingen snel wennen aan de school, nieuwe vriendschappen opbouwen en meer zelfvertrouwen krijgen (Onderwijskennis, 2022). Een soepele overstap is ook belangrijk voor het latere welzijn en de leerprestaties.

De sociaal-emotionele ontwikkeling en het gedrag op school worden beïnvloed door het puberbrein (Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009):

- Jongeren tussen de tien en veertien jaar reageren emotioneel bijzonder gevoelig op allerlei dingen (Nelis & Van Sark, 2020).
- De mening van leeftijdgenoten weegt zwaar, waardoor soms risicovolle situaties ontstaan om maar bij de groep te horen. Risico's worden onderschat of weggewoven onder het mom van 'dat overkomt mij niet' (Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009).
- Leren heeft aan het begin van de puberteit niet de hoogste prioriteit, terwijl er vanaf de brugklas wel veel zelfstandigheid van de leerlingen wordt gevraagd (nimbles, z.d.).
- In de vroege adolescentiefase hebben leerlingen een lagere impulscontrole en een overactief beloningssysteem. Dit leidt tot risicovol gedrag, hoe dat er concreet uit ziet verschilt per leerling (Nelis & Van Sark, 2020). Gedurende de puberteit worden de rationele gebieden steeds actiever, waardoor jongeren doordachtere keuzes kunnen maken (Crone, 2009).
- Volgens Nelis & Van Sark (2020) en Crone (2009) wisselen tijdens de adolescentiefase positieve en negatieve emoties elkaar snel af en hebben een grote impact. Dit komt vooral tot uiting in sociale acceptatie en uitsluiting. Verder hebben ze moeite met het lezen van gezichtsuitdrukkingen

en emoties bij anderen. Ze gaan al snel van het slechtste uit: mensen zijn tegen je. Reacties zijn daardoor intenser en in ogen van volwassenen soms overdreven (Nelis & Van Sark, 2020).

- Belonen is effectiever dan straffen. Een beloning in het hier en nu is aantrekkelijker dan een beloning later (Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009).
- Vrienden zijn belangrijk voor jongeren, soms zelfs zo belangrijk dat ze alles voor hun vrienden zouden doen. Dat is niet altijd goed. Antisociale leerlingen zijn onder leeftijdgenoten vaak dominant en worden volop geïmiteerd (Nelis & Van Sark, 2020). Zowel positief als negatief sociaal gedrag leiden tot stijging op de populariteitsladder. Het negatieve gedrag wordt vaak geïmiteerd, omdat dat gemakkelijk te kopiëren is (Nelis & Van Sark, 2020).

De soort vriendschap bepaalt voor een groot deel hoe sociale situaties ingeschat worden, hoe gevoelig de beoordeling van anderen is en welke situaties wel of niet uit de weg worden gegaan (Crone, 2009).

Deelvraag 2: Wat zijn de knelpunten en behoeften van de medewerkers en leerlingen van Kandinsky Molenhoek bij de sociaal-emotionele ontwikkeling in de onderbouw?

Knelpunten

Uit verschillende gesprekken met medewerkers blijkt dat er onrust wordt ervaren in de onderbouw.

Die onrust werd door de studenten waargenomen tijdens vrije observaties. De meest voorkomende gedragingen volgden een actie-reactie patroon. Bijvoorbeeld: een leerling duwt een andere leerling van de stoel, die geeft daarop een duw terug, de ander slaat en krijgt dat terug en zo gaat het drie minuten door. Verder praten leerlingen hardop in de klas, terwijl een docent bezig is met uitleggen. Ook schelden leerlingen naar elkaar en wordt het onderwerp homo gebruikt als pestonderwerp.

Docenten komen nu bij leerlingen het lokaal binnen. Vooral in de tweedeklas komen docenten binnen in een chaos bestaande uit duwen, aan haren trekken, schreeuwen, spullen afpakken en leerlingen die door het lokaal lopen.

Uit de ingevulde vragenlijsten onder medewerkers van Kandinsky Molenhoek valt onderstaande te concluderen.

Bij de vraag wat beter kan op sociaal-emotioneel gebied geven sommige medewerkers aan eigenlijk niet goed te weten wat sociaal-emotioneel inhoudt. S. (persoonlijke communicatie, 31 mei 2023) geeft aan dat ze dit herkent van andere middelbare scholen, maar het heel zonde vindt.

Medewerkers van Kandinsky Molenhoek geven aan dat ze bepaalde verwachtingen hebben van leerlingen op sociaal-emotioneel gebied als de leerlingen starten op de middelbare school. De meest genoemde vaardigheden zijn respect hebben voor anderen, samenwerken, contact maken met anderen en zelfbeheersing. Lang niet alle leerlingen beheersen deze vaardigheden als ze starten bij Kandinsky Molenhoek. Dit is ook weer per klas heel verschillend. Docenten merken dat het voor zichzelf opkomen en contact met medeleerlingen aangaan vaak wel goed gaat. Verder merken de medewerkers dat de leerlingen graag nieuwe vrienden willen maken.

Tussen de eerste- en tweedejaars worden meerdere sociaal-emotionele verschillen gemerkt. De tweedejaars zijn over het algemeen zelfverzekerder. Eerstejaars zijn vaak nog wat onzeker/vinden het spannend en zijn daardoor meer afwachtend en minder mondig. In de tweede klas is er meer duidelijkheid over het hoe en wat van school en is de groepsdynamica al meer gevormd, waardoor er ook meer rust in de klas is. Ook kunnen tweedeklassers al meer reflecteren.

Wat de medewerkers van Kandinsky Molenhoek opvalt, is dat leerlingen er graag bij willen horen. Leerlingen die wat minder sterk in hun schoenen staan, zijn beïnvloedbaar. In de vrije momenten gebeuren er regelmatig conflicten. Leerlingen weten dan niet goed hoe ze die conflicten kunnen op een adequate manier kunnen oplossen. Verder reageren de leerlingen veel op elkaar, tonen ze weinig respect en houden ze geen rekening met (fysieke) grenzen. Tot slot geven de

docenten aan dat leerlingen het lastig kunnen vinden om de ander in zijn/haar waarde te laten. Je mag eigenlijk niet anders zijn, dit zorgt voor een onveilige sfeer (L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023).

In totaal hebben 92 onderbouwleerlingen de vragenlijst ingevuld. Hen is gevraagd naar hun ervaringen. De leerlingen geven in de enquêtes en in gesprekken aan dat ze onrust ervaren en hier last van hebben. In tabel 4 staat een samenvatting van de resultaten rondom (de oorzaken van) de ervaren veiligheid.

Tabel 4

Leerling ervaringen

<i>Ervaring in de klas</i>	<i>Leerlingen klas 1 (39 respondenten)</i>	<i>Leerlingen klas 2 (53 respondenten)</i>
Ik voel me veilig	34	45
Ik voel me soms veilig	5	5
Ik voel me niet veilig	0	3
Ik heb vrienden	35	42
Ik kan mezelf zijn in de klas	21	21
Klasgenoten vinden mij aardig	18	16
Ik heb het gevoel dat klasgenoten mij anders/raar vinden	3	6
Ik heb het gevoel dat klasgenoten mij niet aardig vinden	3	3
Klasgenoten maken gemene opmerkingen	2	2
Ik word geplaagd/gepest	1	2

Behoeften

Medewerkers geven aan graag meer aandacht te willen voor hoe je met elkaar omgaat en meer begeleiding willen bieden voor leerlingen op het sociaal-emotioneel gebied. Uit verschillende gesprekken met medewerkers komt naar voren dat zij daarvoor wel handvatten nodig hebben.

De medewerkers hopen dat de rust terugkeert en dat leerlingen minder op elkaar reageren, wellicht door het gebruik van een goede sociaal-emotionele leermethode. In de wandelgangen geven sommige docenten ook aan graag meer positiviteit te willen merken in de bejegening naar leerlingen. Nu wordt vaak gefocust op het negatieve gedrag/de vervelende leerling (en alles wat aandacht krijgt, groeit).

Om deze veranderingen mogelijk te maken, vertellen de medewerkers in de vragenlijsten en gesprekken, behoefte te hebben aan de volgende punten: goed coachingsprogramma, tijd voor coachgesprekken, meer begeleiding voor sociaal-emotioneel zwakkere leerlingen, tools om zelf beter met het gedrag om te gaan, afstemming met elkaar en scholing van het team.

Meer dan de helft van de leerlingen geeft aan dat de begeleiding die ze gehad hebben vanuit Kandinsky Molenhoek voldoende was. Zij noemen geen verbeterpunten. De overige leerlingen geven in de enquêtes aan behoefte te hebben aan meer voorbereiding op wat komen gaat op de middelbare school, hulp bij het kennismaken met de nieuwe settingen en meer afwisseling in de lessen.

De basisscholen die hebben meegewerkt aan dit onderzoek, gaven aan dat middelbare scholen de laatste jaren al heel veel doen en dat dat prima is. De basisscholen geven vooral aan het belangrijk te vinden dat middelbare scholen intensieve coaching kunnen bieden.

Deelvraag 3: Wat kunnen docenten van de middelbare school doen om onderbouwleerlingen te ondersteunen in de sociaal-emotionele ontwikkeling?

De voorbereidingsperiode

Uit de afgenomen vragenlijsten onder basisscholen blijkt dat elke basisschool haar leerlingen op een andere manier voorbereid op de middelbare school en de puberteit. Bij de ene basisschool wordt aandacht besteed aan samenwerken, bij een andere basisschool aan problemen oplossen en bij weer een andere basisschool aan voor jezelf opkomen. Wanneer deze leerlingen starten op de middelbare school, hebben ze allemaal een andere achtergrond en voorkennis. Elke basisschool die heeft deelgenomen aan de vragenlijst geeft aan dat het belangrijk is dat medewerkers van een middelbare school de leerlingen begeleiden door intensieve coaching. De medewerkers van de basisscholen geven aan dat hun leerlingen het nodig hebben om vanaf het begin te horen te krijgen wat er van ze verwacht wordt in de nieuwe setting en waar ze hulp kunnen krijgen. Dit geldt nog extra voor de leerlingen uit het SBO.

Theoretische handvatten

De knelpunten en gedragingen die de medewerkers van Kandinsky Molenhoek aangeven, hebben te maken met zowel de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen als de groepsdynamica.

Leerlingen en leraren moeten altijd aan elkaar wennen in een nieuwe setting. Dit gaat in verschillende fases: vorming→normering→bestorming→prestatie→opheffing. Dit proces duurt ongeveer zes weken, dan heeft iedereen vaak zijn plekje gevonden en zijn de rollen verdeeld (Luitjes & De Zeeuw-Jans, 2017; Leraar24, 2020).

Als een klas blijft stoeien over rollen en invloed, blijft de sfeer onrustig en komen leerlingen lastiger tot leren. Een rustige en veilige klas is een voorwaarde om tot leren te komen (Leraar24, 2020; L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023).

Activiteiten die samenwerking vragen, kunnen dan worden ingezet. Zo wordt gewerkt aan positieve groepsdynamica. Leerlingen kunnen zich op deze manier sociaal-emotioneel verder ontwikkelen. Voorbeelden van dit soort activiteiten zijn (klas)gesprekken, projecten, spel of sport (Leraar24, 2020).

Positieve groepsdynamica vraagt constante werking aan het pedagogisch klimaat door medewerkers, bestaande uit ondersteuning bieden, instructie geven, controle uitoefenen en grenzen stellen (Becker, 2018). Verder is het belangrijk dat medewerkers van Kandinsky Molenhoek weten welke reacties zij uitlokken bij leerlingen. Als medewerkers de interactiepatronen herkennen bij zichzelf, kunnen ze deze kennis inzetten om negatieve interactiepatronen om te buigen naar positieve. Een manier om dit inzichtelijk te krijgen is het invullen van de BOTS-vragenlijst (Verstegen & Lodewijks, 2018).

Ook is het sociaal-emotioneel leren belangrijk. Dit is onder te verdelen in ik-, jij- en wij-competenties. Door hieraan te werken, krijgen leerlingen de kans om zich sociaal-

emotioneel te ontwikkelen en wordt ook preventief gewerkt aan problemen in de klas (Van der Wal, 2018). Medewerkers van Kandinsky Molenhoek zouden hier aandacht aan kunnen besteden tijdens coaching met hun mentorleerlingen. Er is wel een lesmethode aanwezig om de sociaal-emotionele ontwikkeling te stimuleren, maar L. (persoonlijke communicatie, 4 april 2023) geeft aan dat dit in losse flarden staat. Het zou fijn zijn om met een methode te werken waar alles bij elkaar staat en die de mogelijkheid biedt om als docent het lesthema te kiezen wat op dat moment aansluit bij de klas.

Kennis over het sociaal-emotionele aspect van de puberteit, is volgens Lex Tabak essentieel om de sociaal-emotionele ontwikkeling te kunnen begeleiden (De Gedragcoach.nl, 2023): kennis helpt om je eigen gedrag beter te begrijpen en met behulp van kennis kunnen doelen beter bereikt worden en resultaten versterkt worden. Medewerkers van het zorgteam van Kandinsky Molenhoek geven aan dat die kennis beter kan bij het team. Dit komt ook naar voren in de enquêteresultaten.

Kennis alleen is onvoldoende, het gaat ook om uitvoeren. Door hoge verwachtingen uit te spreken, effectieve feedback en aandacht voor de opgroeicontext van leerlingen, wordt bij leerlingen het competentiegevoel verhoogt. Door een groter competentiegevoel worden de schoolmotivatie en het welbevinden van de leerlingen verhoogt (Onderwijskennis.nl, z.d.). Uit onderzoek van Voerman, Meijer, Korthagen & Simons (2012, in Voerman 2018) blijkt dat effectieve feedback slechts zes procent is van wat leraren doen in de lessen. Feedback op de taak en strategieën lukt vaak nog wel, maar feedback op de modus en persoonlijke kwaliteiten van de leerlingen is nog veel winst te behalen (Voerman, 2018). Hoe de leerling in een les zit, bepaalt de reacties van de leraar, maar wordt vaak niet benoemd. Het zou beter zijn om dit wel te benoemen, om zo samen aan de sfeer te werken (Voerman, 2018).

Verder zou bij Kandinsky Molenhoek bewegend leren ingezet kunnen worden. Zo wordt ook voldaan aan de behoefte van de leerlingen om te bewegen, zoals de directrice aangaf (M., persoonlijke communicatie, 1 maart 2023). De leerlingen gaven zelf in de vragenlijst aan dat zij behoefte hebben aan meer afwisselingen in de les. Bewegend leren kan hiervoor worden ingezet.

Bewegen in de klas heeft een positieve uitwerking op de aandacht, cognitie en impulsbeheersing. Waarschijnlijk door een verbeterde doorbloeding en verhoogde hormoonniveaus (Wij-Leren, 2019). In de klas kan dit op twee manieren: bewegend leren en beweegbreaks. Bewegend leren is een integratie van beweging in leertaken, zoals springen tijdens het maken van de sommen. Beweegbreaks zijn een onderbreking van het leren, zoals een paar minuten dansen tussen de lessen (Wij-Leren, 2019).

Omdat bewegen tussen de lessen door een positieve invloed kan hebben, pleiten sommige medewerkers van Kandinsky Molenhoek voor de afschaf van stamllokalen voor leerlingen. Nu blijven leerlingen tussen de lessen in hun lokaal zitten en wisselen de docenten door. Door leerlingen te laten wisselen van lokaal, wordt gewerkt aan het klassenmanagement. Leerlingen komen dan bij jou als docent binnen en jij niet bij de leerlingen (L., persoonlijke communicatie, 4 april 2023).

Zoals benoemd in de introductie van dit verslag, hebben de leerlingen van Kandinsky Molenhoek verschillende stoornissen, die extra aandacht en structuur vragen (Gedragsproblemen in de klas, z.d.-a, z.d.-b, z.d.-c, z.d.-d). Onderwijskundig adviseur Karin Smit geeft aan dat het belangrijk is dat leerlingen pas een lokaal binnen kunnen als de docent aanwezig is en dat ze individueel welkom geheten worden bij de deur. Zo wordt gewerkt aan de basisbehoefte verbonden voelen met anderen en voert de docent de regie: er wordt een natuurlijke start van de les gecreëerd. Als iedereen binnen is, wordt de deur gesloten en gaat de docent voor de klas staan, zo ontstaat een vaste structuur: de les is begonnen (Smit, z.d.).

Ook kan zo gewerkt worden aan de vijf rollen om effectief les te geven (Wij-Leren, 2018; Slooter, 2010; onderbouwdocenten, persoonlijke communicatie, 19 april 2023). Slooter (2010) omschrijft deze vijf rollen van een docent tijdens een les: de gastheer die de leerlingen verwelkomt, de presentator die de aandacht van de leerlingen vangt, de didacticus die instructie geeft, de pedagoog die zorgt voor een veilig klimaat en de afsluiter die de leerlingen laat reflecteren en de les afsluit.

Ervaring leerlingen

De leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld, geven aan dat Kandinsky Molenhoek hen prima begeleidt/begeleid heeft. Als aandachtspunt geven twaalf leerlingen aan dat ze meer informatie hadden willen hebben over wat er van hen verwacht wordt op school. In de wandelgangen benoemen leerlingen nog wel dat ze meer duidelijkheid nodig hebben van docenten. Bij de ene docent mogen ze een aantal keer het huiswerk niet afhebben, bij een ander worden ze er meteen uitgestuurd. Of bij dezelfde docent wordt de ene leerling er wel uitgestuurd als de laptop niet opgeladen is, maar mag de ander gewoon met de les mee doen. Daardoor gaan de leerlingen uittesten hoe ver ze kunnen gaan en ontstaat onrust. Ook de begeleider passend onderwijs herkent dit uit gesprekken met leerlingen (S., persoonlijke communicatie, 31 mei 2023).

Ervaringen andere scholen

Binnen Notre Dame is de Scandinavische onderwijsmethode 'Kunskapsskolan' op eigen manier neergezet. Het Kunskapsskolan model streeft er naar de barrières tussen het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs weg te nemen (Kunskapsskolan Nederland, z.d.). Bij Notre Dame heet het 'Eigenwijs leren'. Elke dag starten leerlingen met hun coach en basisgroep, hiermee wordt de dag ook afgesloten. Per week ziet een coach zijn leerling minimaal een kwartier individueel. Verder ziet hij/zij de leerlingen tweemaal per dag tijdens de coachmomenten. Daardoor wordt op tijd gesignaleerd wanneer extra hulp nodig is. Leerlingen leren met behulp van de docenten steeds meer zelfstandig hun lessen in te plannen. Daardoor zijn leerlingen gemotiveerder voor het onderwijs. Ook worden de leerlingen zelfstandiger en zelfredzamer doordat ze de kans krijgen om keuzes te maken. Medewerkers van Notre Dame geven aan dat ze de intensieve coaching als grootste voordeel ervaren, dit is daarom ook de aanbeveling die zij andere middelbare scholen mee willen geven (persoonlijke communicatie, 8 maart 2023).

Het Maaswaal College gaat ook uit van een intensieve vorm van coaching om leerlingen sociaal-emotioneel te begeleiden. Door tijdens een coachgesprek vijf vaste stappen te volgen, ontstaat er structuur in het gesprek en leren leerlingen deze denkstappen ook zelf nemen (M.B., persoonlijke communicatie, 16 februari 2023).

Stap 1 start: hoe gaat het met je, heb je wat leuks gedaan, etc.

Stap 2 terugblik: hoe is het afgelopen week gegaan, zijn de doelen behaald, etc.

Stap 3 vooruitkijken: wat zijn jouw doelen voor komende week?

Stap 4 strategiekijken: hoe ga je werken om je doelen te realiseren, wat voor ondersteuning heb je nodig, etc.

Stap 5 afronding: wat waren de meest belangrijke punten van ons gesprek, heb je de hulp gekregen die je nodig had om door te gaan, etc.

Het Stedelijk Gymnasium in Nijmegen heeft een soort tussenjaar voor leerlingen die cognitief klaar zijn voor de middelbare school, maar sociaal-emotioneel nog jonger zijn. In dit tussenjaar worden zij voorbereid op de middelbare school (L.R., persoonlijke communicatie, 5 april 2023).

Medewerkers van een (basis)school kunnen leerlingen aanmelden voor een soort brugklastraining. In Mook en Middelaar wordt het Eastpakproject aangeboden. In het Eastpakproject wordt onder leiding van een jongerenwerker stilgestaan bij belangrijke onderwerpen die veel ouders (nog) niet bespreken met hun kinderen in de voorbereiding, zoals als social media, pesten, seksualiteit, drank en drugs, etc. De leerlingen krijgen een rugtas met spullen die bij het onderwerp horen, die ze in groepjes mogen uitpakken. De leerlingen gaan dan samen het onderwerp uitdiepen door gesprekken en het maken van een mindmap. Ook praktijkervaringen van leerlingen/jongerenwerker komen aan bod. In principe is dit project voor groep acht leerlingen, maar mocht een middelbare school merken dat de onderbouwleerlingen hier behoefte aan hebben, kan dat ook (A., persoonlijke communicatie, 22 maart 2023).

Deelvraag 4: Welke sociaal-emotionele ondersteuning wordt op dit moment geboden door de medewerkers van Kandinsky Molenhoek?

Uit verschillende gesprekken met de praktijkbegeleider, docenten en L. blijkt dat de medewerkers van Kandinsky Molenhoek de afgelopen jaren meerdere interventies hebben doorgevoerd voor een sociaal veilig klimaat.

Zo is er het mentorraad met de coachmomenten. Elke dag starten leerlingen op met hun coachingsgroep en mentor. Het is de bedoeling dat hiermee de dag ook afgesloten wordt, maar dit schiet er op dit moment nog weleens bij in. De coachmomenten zijn bedoeld om samen de dag op te starten, bijzonderheden te bespreken in de klas en te werken aan groepsdynamica en gespreksvoering. Meerdere docenten geven aan hierin nog wel zoekend te zijn. De organisatie stuurt daarom documenten met tips door.

Vanuit andere scholen komt het advies op naast de coachmomenten met de groep ook één op één coachmomenten met de leerlingen te hebben (persoonlijke communicatie, 8 maart 2023, 28 maart 2023, 5 april 2023), deze zijn bij Kandinsky Molenhoek nog niet aanwezig.

Ook is er de overdracht als leerlingen van de basisschool/andere middelbare school naar Kandinsky Molenhoek komen. Mentoren hebben dan een overdrachtsgesprek met de docent van groep acht/de mentor van de andere middelbare school. Voor leerlingen die extra zorg nodig hebben, houdt het zorgteam een bespreking (R., persoonlijke communicatie, 7 februari 2023).

Om te werken aan de groepsdynamica zijn de weekdoelen geïntroduceerd. Dit zijn kleine doelen die de klas opstelt met hun mentor. De mentor formuleert het doel zo, dat de klas sowieso het doel kan halen en een succeservaring opdoet. Daarna is het aan de leerlingen en hebben ze gedeelde verantwoordelijkheid en moeten elkaar aanspreken als het niet goed gaat.

Verder hangt er een gedragsladder in elke onderbouwklas. Elke leerling heeft een eigen wasknijper aan de ladder hangen bij klaar om te leren. Bij storend gedrag wordt de wasknijper verplaatst naar onder, totdat een leerling in het vak time-out komt en uit de les moet. Daardoor krijgen leerlingen visueel dat hun gedrag gevolgen heeft. Dit werkt goed. Ook helpen de picto's in de klas leraren en leerlingen herinneren aan de regels (L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023).

Uit de observaties van de studenten blijkt dat docenten de gedragsladder niet (meer) gebruiken. Sommige docenten proberen een eigen variant: namen op het bord schrijven, maar ook dat wordt niet altijd nageleefd.

Het werken aan weekdoelen wordt als fijn ervaren: leerlingen krijgen gedeelde verantwoordelijkheid en moeten elkaar aanspreken als het niet goed gaat. Zo wordt ook gewerkt aan groepsvorming.

Gedragsladder

De inzet van blokjes op tafel met groen, rood en een vraagteken bevat nog niet. Waarschijnlijk omdat het op dit moment te veel vraagt van de docenten. Het is belangrijk om het visueel en praktisch te houden (L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023).

L. (persoonlijke communicatie, 4 april 2023) geeft aan een overkoepelende methode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling te missen die stilstaat bij zowel sociale vaardigheden als studievvaardigheden. Zij heeft daarom zelf een proefabonnement genomen op de methode WellBased. L. geeft aan dat ze graag wil dat er verder gekeken wordt naar de voor- en nadelen van deze methode en andere methodes (L., persoonlijke communicatie, 4 april 2023).

Onderzoek sociaal-emotionele ontwikkelingsmethodes

Veel sociaal-emotionele ontwikkelingsmethodes zijn gemaakt voor leerlingen op de basisschool. Voor leerlingen binnen het voortgezet-onderwijs zijn er op dit moment twee sociaal-emotionele ontwikkelingsmethodes: WellBased en Tumult.

WellBased is een methode die weinig tot geen voorbereiding vraagt. Alle lessen beginnen met een introductiefilmpje, waardoor het thema visueel uitgelegd wordt. Daarna volgt een groepsopdracht die aansluit bij het thema, vaak in de vorm van een energizer. Er wordt aandacht besteed aan drie hoofdonderwerpen: groepsvorming, levensvaardigheden en studievvaardigheden. Dit krijgt vorm in verschillende microlessen, waarbij een docent zelf het meest relevante thema kan kiezen.

Tumult is als methode aanwezig bij Kandinsky Molenhoek, maar staat in losse delen verspreid op verschillende plekken. De methode wordt op dit moment niet/nauwelijks gebruikt in de coachlessen. Tumult vraagt een voorbereiding van docenten en de werkbladen moeten geprint worden. Bij Tumult kan een medewerker kiezen uit de volgende thema's als lesonderwerp: communiceren, conflicten voorkomen, kennismaken, samenleven, zelfvertrouwen, informatievaardigheden, leerstrategieën, plannen, presenteren en stappenplannen.

Conclusies

In dit hoofdstuk worden conclusie getrokken en het antwoord op de hoofdvraag wordt geformuleerd.

Deelvraag 1: welke sociaal-emotionele ontwikkelingen vinden plaats in het puberbrein?

Het is belangrijk om als volwassenen rekening te houden met het puberbrein (Nelis & Van Sark, 2020). Jongeren in de puberteit zijn nog bezig met het ontwikkelen van de rationale gebieden, zoals de prefrontale cortex, waardoor zij nog niet in staat zijn om altijd doordachte keuzes te maken (Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009). Verder staat in de puberteit vriendschap centraal en weegt bij een groep horen zwaarder dan goed presteren op school (Feldman, 2019; Nelis & Van Sark, 2020; Crone, 2009).

Deelvraag 2: wat zijn de knelpunten en behoeften van de medewerkers en leerlingen van Kandinsky Molenhoek bij de sociaal-emotionele ontwikkeling in de onderbouw?

Medewerkers ervaren veel knelpunten in de onderbouw: niet luisteren naar docenten, leerlingen die aan elkaar zitten, leerlingen die schreeuwen, etc. De medewerkers geven aan dat ze behoefte hebben aan meer kennis en praktische handvatten om beter om te kunnen aansluiten bij de sociaal-emotionele behoeften van de leerlingen. Meerdere medewerkers geven aan behoefte te hebben aan een methode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling in de coaching lessen. Basisscholen die de vragenlijst hebben ingevuld, geven aan dat leerlingen in groep acht vaak klaar zijn voor de overstap, maar op de middelbare school nog wel behoefte hebben aan intensieve coaching.

De leerlingen geven aan onrust te ervaren in de klas en hier wat aan te willen doen. In de vragenlijsten geven de meeste leerlingen aan goed begeleid te zijn/worden door Kandinsky Molenhoek. Minder dan de helft van de respondenten gaf verbeterpunten aan. De verbeterpunten die genoemd worden, hebben te maken met voorbereiding op de middelbare school en verwachtingen in de klas.

Deelvraag 3: wat kunnen docenten van de middelbare school doen om onderbouwleerlingen te ondersteunen in de sociaal-emotionele ontwikkeling?

De onrust die door medewerkers ervaren wordt, komt onder andere voort uit de groepsdynamica (Luitjes & De Zeeuw-Jans, 2017) en het missen van kennis over de sociaal-emotionele aandacht (S., persoonlijke communicatie, 31 mei 2023). Er mag nog meer aandacht besteed worden aan de positieve groepsdynamica (L., persoonlijke communicatie, 4 april 2023). Dit kan op verschillende manieren, zoals projecten, sport, spel en bewegend leren (Wij-Leren, 2019). Medewerkers van Kandinsky Molenhoek opperen de afschaf van stamlokalen en investeren in intensieve coaching om te werken aan de groepsdynamiek. Meerdere basisscholen en een jongerenwerker geven aan dat er gekozen kan worden voor een brugklastraining om te investeren in de sociaal-emotionele ontwikkeling en de groepsdynamica.

Deelvraag 4: welke sociaal-emotionele ondersteuning wordt op dit moment geboden door de medewerkers van Kandinsky Molenhoek?

Medewerkers van Kandinsky Molenhoek zijn bezig geweest met het verbeteren van het pedagogisch klimaat. De methodes die praktisch, visueel en laagdrempelig zijn, zijn het meest effectief, zoals de gedragsladder en de picto's in de klas (L., persoonlijke communicatie, 14 februari 2023). De behoefte voor een overkoepelende lesmethode die de sociaal-emotionele ontwikkeling stimuleert, ligt er nog. Uit eigen onderzoek sluit de methode WellBased het beste aan bij de behoeften van leerlingen en medewerkers.

Antwoord op de onderzoeksvraag: Hoe kunnen de medewerkers van Kandinsky Molenhoek bijdragen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de onderbouwleerlingen?

Zowel leerlingen als medewerkers geven aan onrust te ervaren en willen daar wat aan veranderen.

Er is de laatste jaren al geprobeerd om het pedagogisch klimaat sterker te maken door picto's in de klas op te hangen en te werken met een gedragsladder. Verder wordt er door Kandinsky Molenhoek ingezet op coaching van de leerlingen.

Toch wordt er nog steeds onrust ervaren in de onderbouw. Tijdens dit onderzoek kwam naar voren dat medewerkers zich soms handelingsverlegen voelen, omdat ze niet beschikken over de juiste kennis. Vooral kennis rondom het puberbrein was niet bij iedereen up to date. Kennis is een belangrijke basis om tot ontwikkeling/verandering te komen (De Gedragscoach.nl, 2023).

Bij de medewerkers moet de kennis over het puberbrein en de sociaal-emotionele ontwikkelingen vergroot worden.

Daarnaast is het belangrijk dat medewerkers van Kandinsky Molenhoek bewuster aandacht besteden aan groepsdynamica. Uit het onderzoek komt naar voren dat er meer op een positieve manier gewerkt moet worden aan de groepsdynamica. Bijvoorbeeld in de vorm van beweegbreaks of energizers tussendoor. Leerlingen geven aan behoefte te hebben aan meer afwisseling tussen de lessen door. Medewerkers geven vooral aan behoefte te hebben aan kennis en een methode voor de coaching om een bijdrage te leveren aan de sociaal-emotionele ontwikkeling en groepsdynamica.

Discussie

Tijdens dit onderzoek bleek dat een aantal zaken aangepast moest worden. Die worden hier ter discussie gesteld.

Validiteit

De validiteit van de vragenlijsten is minder dan verwacht, omdat tijdens het onderzoek de hoofdvraag nog is aangepast. De vragenlijsten waren toen al ingevuld door leerlingen, medewerkers en basisscholen. In de vragenlijsten stond naast de sociaal-emotionele ontwikkeling de overstap van groep acht naar Kandinsky Molenhoek ook centraal. Met dat laatste deel is uiteindelijk weinig gedaan. De studenten hebben ervoor gekozen om geen nieuwe vragenlijsten rond te sturen, in verband met de werkdruk onder collega's en het risico dat de leerlingen nog zo'n enquête niet meer serieus in zouden vullen. Ook was het gezien de tijd minder haalbaar en kon er voldoende informatie uit de bestaande vragenlijsten gehaald worden. Er is gekozen om de basisschoolinformatie nog steeds mee te nemen, omdat zo een beeld ontstond van de sociaal-emotionele basis die de leerlingen daar hebben meegekregen.

Tijdens het onderzoek hebben is soms gebruikgemaakt van bronnen zonder datum. Dit wordt niet altijd als helemaal betrouwbaar gezien, daarom is geprobeerd zoveel mogelijk van die bronnen verder te ondersteunen met een bron voorzien van datum.

Resultaten interpreteren

De studenten hadden verwacht dat bij alle docenten en medewerkers een basiskennis aanwezig was over de sociaal-emotionele ontwikkeling en het puberbrein. Met deze insteek waren de vragenlijsten geformuleerd. Deze verwachting bleek niet te kloppen. Meerdere medewerkers gaven aan niet goed te weten wat onder deze twee onderwerpen verstaan/verwacht wordt. Waarschijnlijk hebben daarom minder medewerkers de vragenlijst ingevuld dan verwacht. Daardoor kwamen er minder resultaten en wisselende perspectieven uit de vragenlijsten. Door in de koffiekamer dezelfde thema's op een laagdrempelige manier te bespreken, bevestigde medewerkers van het zorgteam wat al uit de vragenlijsten bleek en gaven docenten aan wel de kennis te willen. Dit kwam dus niet direct uit de vragenlijsten. Ondanks dat maar zeven medewerkers de vragenlijst hebben ingevuld, bleek uit de vragenlijsten en gesprekken dat er meer kennis moet komen over het puberbrein en de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.

Uit de feedback van de praktijkbegeleider bleek dat de studenten tijdens het onderzoek bij hem hadden kunnen aangeven dat maar zeven medewerkers de vragenlijst hadden ingevuld. Hij had graag aansturing gegeven, zodat er meer respondenten waren geweest. Dit is een aandachtspunt voor een volgend onderzoek.

Beperkingen bespreken

De lezer moet rekening houden met dat de uitkomsten van dit onderzoek specifiek gericht zijn op de behoeften van medewerkers en leerlingen van Kandinsky Molenhoek.

Tijdens dit onderzoek is het niet helemaal gelukt om het zorgteam zoveel als gewild mee te nemen, door veel bijzonderheden met leerlingen. In een vervolgonderzoek zouden dit meer gewaarborgd moeten worden door momenten vast te leggen, omdat zij een mooie aanvulling kunnen bieden op de gevonden resultaten. Nu werd het zorgteam vaak even snel in de koffiekamer gesproken.

Sommige medewerkers van Kandinsky Molenhoek hadden gehoopt dat er een nieuwe methode zou komen. Ook al was vanaf het begin aangegeven dat dat niet haalbaar was in de tijd en met pedagogiek als opleiding. De studenten hebben wel een bestaande methode aanbevolen. Ook waren de eerste reacties op de energizerpot positief. De medewerkers vonden het leuke activiteiten om tussendoor te kunnen doen.

De aanbeveling rondom WellBased en het afschaffen van de staml lokalen zijn beslissingen die de directie (in samenspraak met het team) moet nemen.

Vanuit de HAN en de praktijk kwam aan het begin van dit onderzoek de vraag of het niet te groot/te theoretisch zou worden, omdat er veel verschillende onderwerpen onderzocht moesten worden in korte tijd. Er is gekozen om wel alles mee te blijven nemen in het vervolg van het onderzoek, omdat de meeste theorie bekende stof was. Verder hebben alle onderwerpen invloed op elkaar en vonden de studenten het onderzoek incompleet als een deel werd weggelaten. Het was inderdaad veel werk, maar de verkregen informatie is wel heel waardevol.

Implicaties aanduiden

De vervolgstappen van dit onderzoek zijn dat de praktijk gaat kijken welke elementen voor hen bruikbaar en haalbaar zijn. Mocht er niks veranderen aan de situatie zoals die nu is, bestaat er het risico dat ouders hun kinderen van school halen, omdat de veiligheid afneemt.

Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande conclusies en discussie zijn er meerdere aanbevelingen gedaan aan de praktijkorganisatie. Een aantal is uitgewerkt in creatieve producten.

Uit de verkregen resultaten blijkt dat zowel basisscholen als andere middelbare scholen intensieve coaching aanraden om de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen te monitoren en te stimuleren. Bij Kandinsky Molenhoek zijn de coachmomenten wel gepland in de roosters, maar komt er vaak toch wat tussendoor. Voor de komende schooljaren is het een aanbeveling om (meer) te investeren in de coachmomenten.

Verder is het belangrijk dat medewerkers kennis blijven opdoen over het puberbrein en de sociaal-emotionele ontwikkeling. Zoals uit de resultaten en gesprekken bleek, is niet elke medewerker op de hoogte van de ontwikkelingen die een puber doormaakt. Om hieraan bij te dragen, hebben de studenten twee kennisclips gemaakt. Eén over het puberbrein en één over hoe de houding van een docent reacties oproept bij leerlingen.

- Kennisclip over het puberbrein:
<https://videotoetsing.han.nl/P2G/Player/Player.aspx?id=M7Z4P>
- Kennisclip over de interactiewijzer:
<https://videotoetsing.han.nl/P2G/Player/Player.aspx?id=d53X5B>

Verder bleek uit het onderzoek dat het belangrijk is om op een positieve manier te werken aan de groepsdynamica. Voor medewerkers en leerlingen is daarom een energizerpot gemaakt. Er zitten korte energizers in die in elke les gebruikt kunnen worden. Ook zitten er langere energizers in die tijdens de coaching gedaan kunnen worden. Voorbeelden van energizers in de pot zijn bijvoorbeeld 'geen ja, geen nee, geen uhm' en een tekenspel waarbij geraden moet worden wat getekend wordt. In bijlage H staan alle energizers die in de energizerpot zijn gestopt.

Er is bewust gekozen voor de kleuren geel en groen. Geel staat voor levendigheid en vrolijkheid, groen staat voor rust, groei en ontwikkeling (E.R., persoonlijke communicatie, 9 december 2021). Het doel van de energizers in de lessen is om een actievere en positievere sfeer te creëren, zodat de docent daarna effectief les kan geven. Daarom staan de korte energizers op de gele kaartjes. De groene kaartjes kunnen gebruikt worden tijdens coaching en vragen meer tijd.

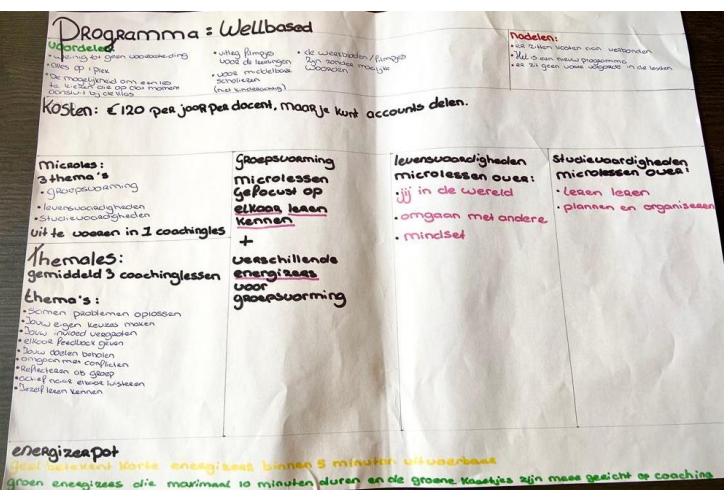
Door hier samen met een klas aan te werken, ontstaat ruimte voor groei en ontwikkeling en uiteindelijk zal zo de rust in de klas terug kunnen keren.

Ontwerp

Product

Aan de directie is de aanbeveling gedaan om de methode WellBased in gebruik te nemen. Aan de hand van de poster zijn de inhoud en de voor- en nadelen gepresenteerd.

De poster is de creatieve uitwerking van tabel 5. In deze tabel staan de inhoud en de voor- en nadelen van beide methodes samengevat.

Tabel 5

Vergelijking sociaal-emotionele ontwikkelingslesmethodes WellBased en Tumult

WellBased	Tumult
Samenvatting inhoud: WellBased is een sociaal-emotionele ontwikkelingslesmethode voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. De opgericht door Daniel de Vries, omdat hij zelf jarenlang is gepest op de middelbare school en hij graag had gewild dat deze methode er was toen hij op de middelbare school zat. Het programma WellBased wil docenten de tools geven om een omgeving te creëren waarin leerlingen hun sociale vaardigheden om een veilige manier kunnen ontwikkelen. Door het vergroten van vertrouwen in eigen kunnen, maar ook door jongeren te motiveren om te leren en wederzijds respect en vertrouwen te creëren, kunnen de leerlingen zich als een beter mens ontwikkelen. Om hieraan te kunnen werken, biedt de methode WellBased verschillende soorten lessen in de 3 hoofdonderwerpen: groepsvorming, levensvaardigheden en studievaardigheden. De lessen die onder deze 3 onderwerpen vallen zijn micro-lessen en uit te voeren in 10-20 minuten en vragen nauwelijks tot geen voorbereiding. Daarnaast zijn er ook nog 9 themalessen, de themalessen zijn uit te voeren in 3x20 minuten en vragen ongeveer 10 minuten voorbereidingstijd per thema.	Samenvatting inhoud: Tumult is een sociaal-emotionele ontwikkelingslesmethode voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. De methode bestaat 23 jaar. In de methode Tumult wordt de mentor gezien als de spil in de begeleiding van de leerlingen. Om elke leerling een toekomst vol mogelijkheden te bieden, moet gezorgd worden voor een veilig klimaat, zelfvertrouwen en uitdaging. Om daaraan te werken, biedt de methode Tumult lessen in de verschillende onderwerpen voor sociale vaardigheden en studievaardigheden. <i>Sociale vaardigheden:</i> communiceren, conflicten voorkomen, kennismaken, samenleven en zelfvertrouwen. <i>Studievaardigheden:</i> informatievaardigheden, leerstrategieën, mondeling presenteren, plannen, samenwerken, schriftelijk presenteren en stappenplannen.
Voordelen - Weinig tot geen voorbereiding voor mentoren - Alles zit in 1 programma (er hoeft niet gezocht te worden naar alle losse onderdelen) - De mogelijkheid om een les te kiezen die op dat moment aansluit bij de klas - Uitleg filmpjes voor de leerlingen. - Als docenten merken dat de filmpjes niet aansluiten bij hun klas, staan de oefeningen ook op papier, zodat de docent zelf de les kan draaien.	Voordelen - Een aantal medewerkers van Kandinsky Molenhoek is bekend met deze methode. - Tumult is aanwezig binnen Kandinsky Molenhoek. De onderdelen staan opgeslagen op SharePoint. - Tumult besteed zowel aandacht aan de studievaardigheden als de sociale vaardigheden. - Bij Tumult kan de docent zelf het lesthema kiezen dat relevant is voor de klas.

- Leerlingen krijgen dezelfde vaardigheden aangeleerd. - Speciale methode voor middelbare scholieren - De werkbladen/filmpjes zijn zonder moeilijke woorden en hoeven dus niet aangepast te worden - WellBased is een methode die aandacht besteed aan studievaardigheden, levensvaardigheden en groepsvorming - In het programma WellBased staat er duidelijk elke les wat er van de mentor wordt verwacht. - Alle benodigde informatie die hoort bij de lessen staat ook in pdf-documenten. Dit kan verzameld worden in een klapper en in mapjes op de computer, zodat met leerlingen ook teruggekeken kan worden naar wat behandeld is in de lessen.	- Tumult is een sociaal-emotionele ontwikkelingslesmethode voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. - Leerlingen krijgen dezelfde vaardigheden aangeleerd.
Nadelen - Er zitten kosten aan verbonden (120 euro per jaar per docent, maar er is een mogelijkheid tot delen van accounts). - Het is een nieuw programma. - Er zit geen vaste volgorde in de lessen.	Nadelen - De lessen van Tumult vragen een uitgebreide voorbereiding van de docenten. - De verschillende onderdelen van Tumult staan als losse stukjes op verschillende plekken opgeslagen. - De lessen zijn weinig visueel. De bijbehorende opdrachten/werkbladen zijn voornamelijk talig.

Opmerking. Gegevens afkomstig van WellBased (z.d.), Tumult (z.d.; L., persoonlijke communicatie, 4 april 2023), gesprekken met medewerkers Kandinsky Molenhoek en eigen ervaringen.

De bevindingen zijn tijdens het onderzoek gedeeld met verschillende medewerkers. De ideeën voor de innovatieve producten zijn visueel gemaakt om de medewerkers tijdens het proces al een inkijkje te geven. De uiteindelijke uitwerkingen zijn gepresenteerd aan de afdelingsleider van de onderbouw. Op 11 juli 2023 worden de bevindingen en producten door de studenten gedeeld met alle medewerkers.

Tot slot hebben de studenten twee aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek:

1. Tijdens dit onderzoek bleek dat de werkdruk van de medewerkers hoog is. Nieuwe projecten/informatie kunnen daardoor niet altijd rekenen op draagvlak. Hierbij speelt ook mee dat medewerkers niet allemaal op dezelfde lijn zitten. Voor vervolgonderzoek kan het interessant zijn om te kijken naar de behoeftes van de medewerkers en wat nodig is om draagvlak te creëren.
2. Het is belangrijk om te waarborgen dat de producten gebruikt worden en de verandering zichtbaar te maken, (S., persoonlijke communicatie, 31 mei 2023). Hiervoor kan de checklist gebruikt worden die de studenten gemaakt hebben (zie bijlage G). Docenten kunnen noteren achter elke microles/thema wanneer zij deze behandeld hebben met de klas. In een voortgangsgesprek met de afdelingsleider kan daarna besproken worden welke invloed de docenten merken van de lessen.

Samenwerken en creatief handelen

In dit hoofdstuk wordt de samenwerking tussen studenten en de praktijk, externe organisaties en de samenwerking tussen de studenten besproken. Tot slot wordt het creatief handelen in beeld gebracht.

Twee dagen in de week werd op locatie gewerkt aan het onderzoek, daardoor was samenwerking met collega's en leerlingen makkelijk te realiseren. Dit blijkt ook uit de vele gesprekken die in de koffiekamer plaatsvonden of even snel sparren tussen de lessen door.

Bij dit onderzoek zijn ook meerdere externe organisaties betrokken, zoals basisscholen, middelbare scholen, gemeente en jeugdzorgwerker. Doordat aan het begin van de onderzoeksperiode iedereen benaderd was, verliep de samenwerking soepel en was er voldoende tijd om ieders perspectief mee te nemen.

De onderlinge samenwerking tussen de studenten verliep goed, doordat constant met elkaar werd besproken wat ieders verwachtingen/wensen waren. Het meeste werk is door de studenten samengedaan. Als werk werd opgesplitst, ging dit naar ieders talenten en werd dit voor en na de tijd besproken.

Het creatief handelen kreeg onder andere vorm in het innovatieve product door de filmpjes en energizerpot. Ook in de voorbereiding hiervan is creatief gewerkt door het maken van mindmaps en ideeën uitwerken op papier.

3 filmpjes met uitleg

Puberbrein Tijd: 5 minuten Doel: medewerkers lezen over hoe het Puberbrein werkt! <u>Uitlegking</u> - Korte/duidelijke uitleg - Handvatten voor het puberbrein - Prefrontale cortex/ andere hersengebieden	Interactiewijzer Tijd: 2 minuten Doel: medewerkers kennis laten maken met de Interactiewijzer <u>Uitlegking</u> - uitleg over de verschillende werkbladen - linkjes voor werkbladen toevoegen	SEL (Stroomis + executieve functies) Tijd: 5 minuten Doel: medewerkers lezen wat SEL is en hierbij ook wat de verschillende stroomissen & EF uitleggen/benoemen <u>Uitlegking</u> - Korte/duidelijke uitleg - uitleg wat onder SEL valt - uitleg wat valt onder EF
--	--	--

Waar rekening mee houden?

Weinig kennis op!

- Puberbrein
- sociaal emotioneel
- Wat je kunt verwachten van leerlingen (negatieve belastingen)

concrete/praktische handvatten

groepsuizenig

Het moet afgestemd zijn op het niveau van de leerlingen

eindproduct

moet makkelijk uit te gebruiken zijn voor docenten

Bewegend leren

ADHD (ADD)

Hechttingsstoornis

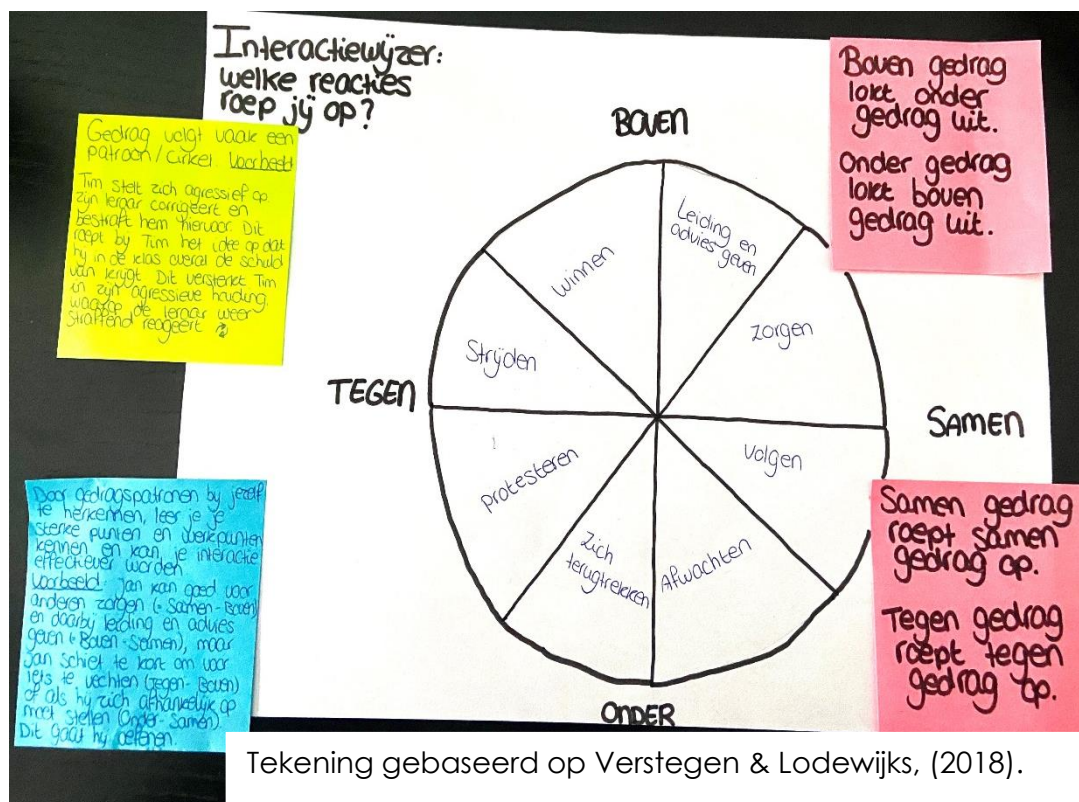
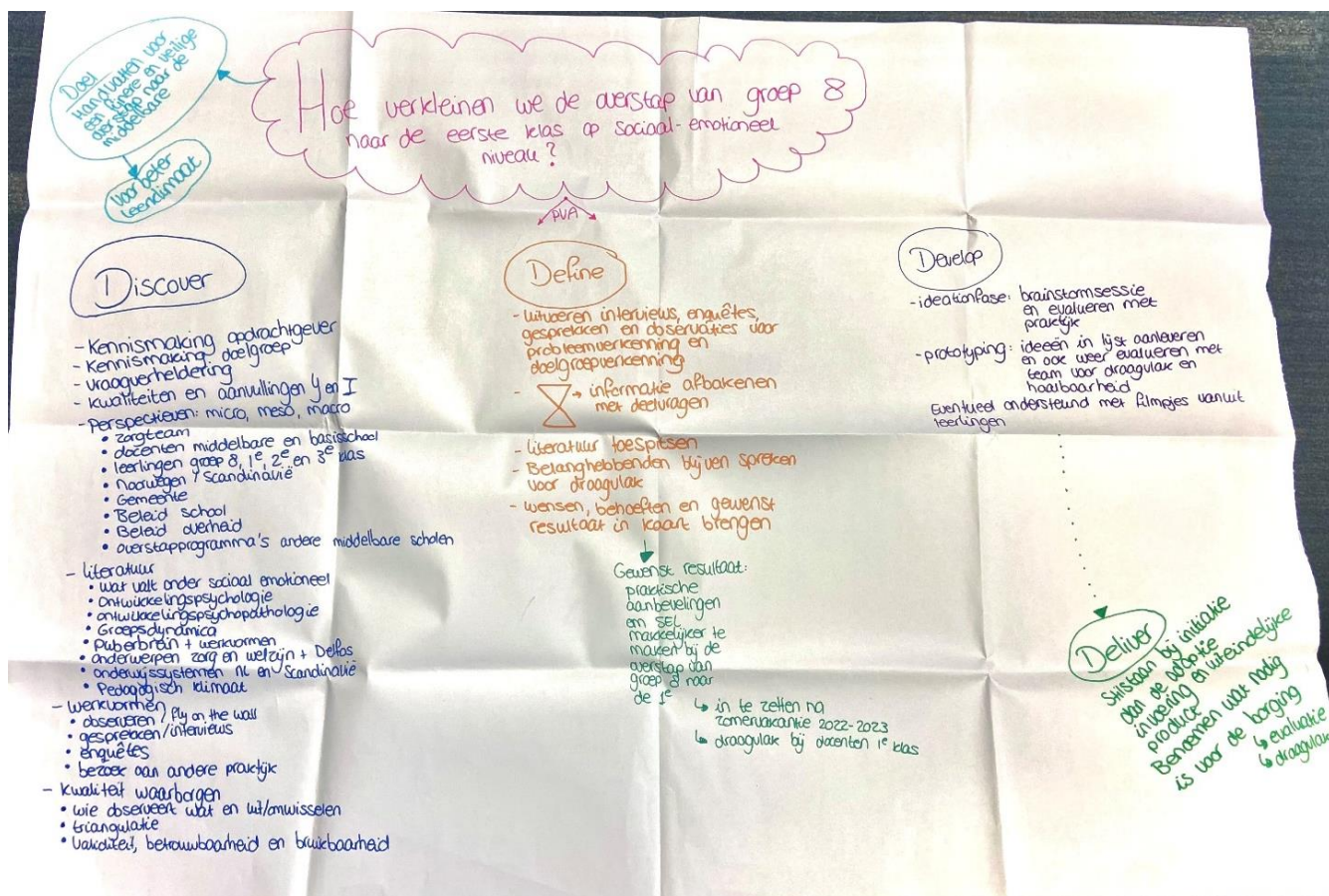
Puberbrein

Sociaal emotioneel leren

Autisme

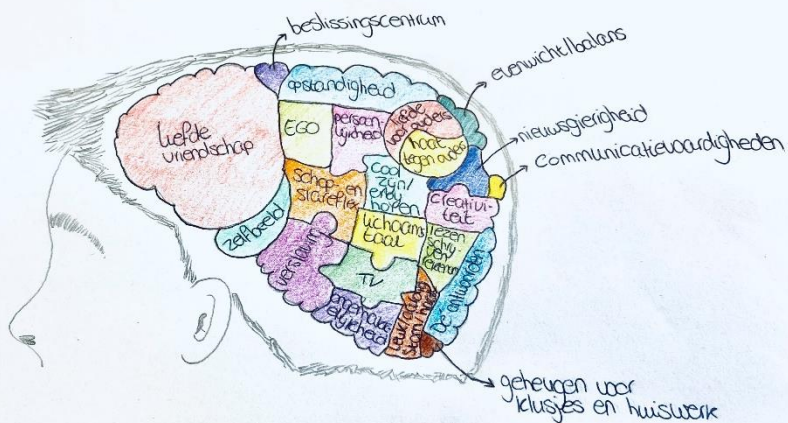
Tos

Dyslexie/Dyscalculie

Tekening gebaseerd op Verstegen & Lodewijks, (2018).

- in de vorm van:
 - filmpjes
 - literaire situatie
 - energizans pot
 - aanbestedingen

41

Verantwoording

In dit hoofdstuk wordt een onderbouwing gegeven over de hoofdvraag, deelvragen, onderzoeksinstrumenten en het innovatief product.

Hoofdvraag

Aan het begin van dit onderzoek stond de hoofdvraag in het teken van de overstap van groep acht naar Kandinsky Molenhoek en hoe leerlingen daarin sociaal-emotioneel begeleid konden worden. Tijdens de eerste onderzoeksfases bleek echter dat de onrust en problemen die gemerkt werden in de onderbouw niet direct te linken waren aan deze overstap. Dit werd ook duidelijk uit de feedback van de HAN. Naar aanleiding hiervan, heeft een gesprek met de praktijkbegeleider plaatsgevonden. Hierin is besproken dat de onrust niet meteen te linken valt aan de overstap en dat er geluiden vanuit de medewerkers kwamen dat de prioriteit ligt bij het begeleiden van de sociaal-emotionele ontwikkeling in de onderbouw. In samenspraak met de praktijk en de HAN is de onderzoeksvraag toen veranderd naar 'Hoe kunnen de medewerkers van Kandinsky Molenhoek bijdragen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de onderbouwleerlingen?'. Zo werd beter aangesloten bij de behoeften van de praktijk.

Deelvragen

Om de hoofdvraag verder te concretiseren en verschillende perspectieven mee te nemen, is deze uitgesplitst in de volgende deelvragen:

1. Welke sociaal-emotionele ontwikkelingen vinden plaats in het puberbrein?

Deze deelvraag is opgesteld om een goede theoretische basis te leggen rondom het onderwerp. Vanuit de HAN kwam de vraag of het niet te theoretisch zou worden. De studenten hebben gekozen om het zo te houden om te kunnen zorgen voor een sterke combinatie tussen theorie en praktijk om een sterker stuk af te leveren aan de praktijkorganisatie. Ook is kennis een voorwaarde om tot verandering te kunnen komen (De Gedragscoach.nl, 2023).

2. Wat zijn de knelpunten en behoeften van de medewerkers en leerlingen van Kandinsky Molenhoek bij de sociaal-emotionele ontwikkeling in de onderbouw?

Deze deelvraag is opgesteld om de perspectieven van zowel de leerlingen als medewerkers duidelijk naar voren te laten komen. Om zo uiteindelijk te kunnen aansluiten bij hun behoeften.

3. Wat kunnen (basisschool)docenten doen ter ondersteuning van de sociaal-emotionele ontwikkeling?

Deze deelvraag gaf de mogelijkheid om verschillende handvatten voor de sociaal-emotionele ontwikkeling uit te werken. Daarna kan Kandinsky Molenhoek zelf een selectie maken wat het beste bij de organisatie en het team past. Er is gebruikgemaakt van theorie en praktijk, omdat dit elkaar ondersteunde en praktijkvoorbeelden gaf.

4. Welke sociaal-emotionele ondersteuning wordt op dit moment geboden door de medewerkers van Kandinsky Molenhoek?

Deze deelvraag is opgesteld om de werkzame factoren vanuit de medewerkers inzichtelijk te maken. Niet iedere medewerker heeft evenveel geprobeerd, dit maakte het lastig om de echte effectieve methodes te achterhalen. Voor de betrouwbaarheid zijn daarom de gevonden resultaten gecheckt en bevestigd door het zorgteam (S., persoonlijke communicatie, 31 mei 2023).

Onderzoeksinstrumenten

Op basis van aanbevelingen uit de theorie van Van 't Veer et al. (2021) en De Bil (2015) is gebruikgemaakt van vragenlijsten, observaties, gesprekken, mindmaps en literatuur.

Er is gekozen voor literatuur om een sterke basis te leggen voor het onderzoek. Voor vragenlijsten is gekozen om het onderwerp vanuit verschillende perspectieven te kunnen uitlichten. Ook is dit een laagdrempelige methode die past binnen de werkdruk van de praktijk. De vragenlijsten zijn anoniem ingevuld, om zo een zo eerlijk mogelijke reactie te krijgen en te voldoen aan de AVG (Autoriteit persoonsgegevens, z.d.; Tevreden.nl, z.d.).

Het maken van mindmaps werd aangeraden door de theorie van Van 't Veer et al. (2021) en vonden de studenten prettig, omdat het een afwisseling het onderzoek doen in de boeken en achter de laptop. Zo konden de ideeën op een creatieve manier uitgewerkt worden en tussentijds konden ze aangevuld worden, zodat niks vergeten werd.

Gesprekken hebben zowel in vrije setting als voor-gestructureerd plaatsgevonden om bij de desbetreffende personen informatie verder uit te diepen, om te sparren of om bevestiging te krijgen. De voor-gestructureerde gesprekken vonden voornamelijk plaats in de vorm van interviews met externen, zodat niks vergeten zou worden in het gesprek.

In de klassen werd gebruikgemaakt van vrije observaties om een indruk te krijgen van de sfeer in plaats van specifieke gedragingen (De Bil, 2015).

Innovatief product

Het innovatieve product bestaat uit verschillende onderdelen, om zo te kunnen voldoen aan de verschillende behoeften die medewerkers en leerlingen aangaven. Er is gekozen voor een energizerpot om te voldoen aan beweegbreaks en afwisseling in de les. Korte energizers kunnen tijdens elke les ingezet worden (L., persoonlijke communicatie, 4 april 2023). Er is gekozen voor lange energizers voor de coaching als aanvulling op de lessen rondom sociaal-emotionele ontwikkeling. Met de kennisclips wordt op een laagdrempelige manier kennis overgebracht bij de medewerkers. Door de filmpjes maximaal negen minuten te laten duren, brengen ze geen grote werkdruk met zich mee. De aanbeveling voor WellBased voldoet aan de behoefte om een makkelijke en overkoepelende methode te hebben voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Door alles kant en klaar af te leveren, is het product praktisch inzetbaar voor Kandinsky Molenhoek.

Toelichting competenties

Tabel 6

Toelichting competenties

Hieronder is in tabel 6 een toelichting gegeven hoe de studenten de competenties die getoetst worden, beheersen en hebben laten zien.

Competentie	Toelichting
Onderzoeken en de praktijk verbeteren: 1. Het vraagstuk op methodische wijze verhelderen vanuit meervoudig perspectief. 2. De context in kaart brengen op micro-, meso- en macroniveau. 3. Benutten van praktijkkennis en theorie. 4. Het resultaat is bruikbaar en vernieuwend.	1. Het vraagstuk is verhelderd vanuit meervoudig perspectief door zowel de directie en het zorgteam te spreken als de medewerkers en de leerlingen. Daarbij is ook het werkblad perspectieven ingevuld. 2. In welke context de problemen speelden, is uitgelegd op micro- en mesoniveau. De belanghebbenden bij dit onderzoek zijn uitgewerkt op micro-, meso- en macroniveau. 3. Tijdens het onderzoek is gebruikgemaakt van meerdere theoretische bronnen. Daarnaast zijn vragenlijsten, gesprekken en observaties uitgevoerd om de praktijkkennis te kunnen benutten. 4. Uit de feedback van de praktijkbegeleider blijkt dat het product bruikbaar en vernieuwend is en helemaal aansluit op de wensen van de praktijk. De eerste reacties van collega's zijn positief, ze vinden vooral de energizerpot een leuk initiatief. Ook gaat de directie in gesprek met de methode WellBased om te kijken welke samenwerking mogelijk is.
Samenwerken en creatief handelen: 1. Constructief samenwerken met betrokkenen tijdens het onderzoeksproces. 2. Gebruikmaken van creatieve werkvormen. 3. De dialoog aangaan met belanghebbenden over de inzichten.	1. Uit de feedback van de praktijkbegeleider blijkt dat de studenten zorgvuldig hebben geluisterd naar de directie en de medewerkers, waardoor goed aangesloten kon worden op hun wensen. Door de gesprekken met externen op tijd te plannen en voor te bereiden (met literatuur) leverden die gesprekken bruikbare resultaten op. Dit geldt ook voor de vragenlijsten. 2. Tijdens het onderzoek is gebruikgemaakt van visualisatie als creatieve werkvorm. Zo zijn er tekeningen gemaakt van het proces en de ontwerpideeën om de medewerkers alvast een inkijkje te geven. Daarnaast hebben de studenten gewerkt met mindmaps. Het uiteindelijke product is creatief in de vorm van filmpjes en een energizerpot. 3. De dialoog is voornamelijk aangegaan met het zorgteam om te laten weten wat de bevindingen waren uit het onderzoek. Het zorgteam gaf dan vaak aan de bevindingen te herkennen. Ook met de medewerkers werd gedeeld wat uit de vragenlijsten en observaties kwam. De dialoog had meer aangegaan mogen worden met de praktijkbegeleider over het feit dat maar zeven medewerkers de vragenlijst hadden ingevuld. De studenten hadden zelf nog vaker de mensen van het zorgteam willen spreken.
Verantwoorden 1. Gemaakte keuzes tijdens het onderzoeksproces. 2. Gebruikmaken van praktijkkennis en theorie. 3. Ethische afwegingen.	1. De gemaakte keuzes tijdens het onderzoek zijn vooral verantwoord aan de hand van de praktijkwensen om zo goed mogelijk aan die wensen te voldoen. 2. Bij de verantwoording is gebruikgemaakt van theorie en persoonlijke communicatie met medewerkers en externen. 3. De ethische afwegingen zijn beschreven in het kopje 'Ethisch handelen' en deze zijn in de rest van het verslag gehandhaafd.

Bronnenlijst

- Autoriteit persoonsgegevens. (z.d.). *Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)*. Geraadpleegd op 10 februari 2023, van <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/over-privacy/wetten/algemene-verordening-gegevensbescherming-avg>
- Becker, A. (2018). *Inleiding in de pedagogiek* (3^e geheel herziene druk). Koninklijke van Gorcum.
- Bolt, A. (2020). *Het gezin centraal. Handboek voor ambulant hulpverleners* (12^e druk). Uitgeverij SWP.
- Crone, E. (2009). *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie* (7^e druk). Uitgeverij Bert Bakker.
- De Bil, P. (2015). *Observeren, registreren, rapporteren en interpreteren* (5^e geheel herziene druk). Uitgeverij Boom/Nelissen.
- De Gedragscoach.nl. (2023). *Hoe kun je gedrag veranderen?* Geraadpleegd op 18 april 2023, van <https://www.degedragscoach.nl/gedragsverandering>
- De sociale basis jongerenwerk. (2021, 17 september). *Inzicht in pubers (10+) – Informatieavond 'Puberbrein'* [Illustratie]. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van <https://jongerenwerkhia.nl/inzicht-in-pubers-10-informatieavond-puberbrein/>
- Deel 2 visuele communicatie ontwerpers. (z.d.). *Nieuwe visuele identiteit* [Illustratie]. Geraadpleegd op 2 februari 2023, van <https://www.deel2.com/opdrachtgevers/kandinsky-molenhoek/>
- Feldman, R.S. (2019). *Ontwikkelingspsychologie* (4^e druk). Pearson.
- Gedragsproblemenindeklas. (z.d.-a). *ADHD in de klas*. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van <https://gedragsproblemenindeklas.nl/gedrags-en-ontwikkelingsstoornissen/adhd/>
- Gedragsproblemenindeklas. (z.d.-b). *Autisme Spectrum Stoornis in de klas*. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van <https://gedragsproblemenindeklas.nl/gedrags-en-ontwikkelingsstoornissen/autisme-spectrumstoornis-in-de-klas-gedragsproblemenindeklas/>
- Gedragsproblemenindeklas. (z.d.-c). *Dyslexie*. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van <https://gedragsproblemenindeklas.nl/leerstoornissen/dyslexie/>
- Gedragsproblemenindeklas. (z.d.-d). *Hechtingsproblemen onbekend*. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van <https://gedragsproblemenindeklas.nl/gedrags-en-ontwikkelingsstoornissen/hechtingsproblemen/>
- Gezonde kinderopvang. (z.d.) *Werken aan sociaal-emotionele ontwikkeling*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, van <https://www.gezondekinderopvang.nl/themas-4-12-jaar/sociaal-emotionele->

[ontwikkeling#:~:text=Bij%20sociaal%20Demotionele%20ontwikkeling%20gaat,tot%20so
ciaal%20en%20emotioneel%20welbevinden.](#)

Kandinsky Molenhoek. (2018). *Altijd in beweging! Schoolplan 2018-2022*. Geraadpleegd op 2 februari 2023, van <https://kandinskymolenhoek.nl/wp-content/uploads/2019/02/KandinskyMolenhoek-Schoolplan-2018-2022.pdf>

Kandinsky Molenhoek. (2022). *Klaar voor de start? Schoolgids 2022-2023*. Geraadpleegd op 2 februari 2023, van <https://kandinskymolenhoek.nl/wp-content/uploads/2022/08/Kandinsky-Molenhoek-Schoolgids-2022-2023.pdf>

Kandinsky Molenhoek. (z.d.-a). *Kandinsky Molenhoek. Ouders&leerlingen*. Geraadpleegd op 2 februari 2023, van <https://kandinskymolenhoek.nl/leerlingen-ouders/#onderwijs>

Kandinsky Molenhoek. (z.d.-b). *Nieuwe leerlingen*. Geraadpleegd op 18 april 2023, van <https://kandinskymolenhoek.nl/nieuwe-leerlingen/#leerroutes>

Kidsweekindeklas. (2021, 10 mei). *10 energizers voor tussen de lessen door!* Geraadpleegd op 10 april 2023, van <https://www.kidsweekindeklas.nl/10-energizers-voor-tussen-de-lessen-door/>

Kunskapsskolan Nederland. (z.d.). *Onder de motorkap*. Geraadpleegd op 3 februari 2023, van <https://kunskapsskolan.nl/onder-de-motorkap/>

Leraar24. (2020, 10 maart). *Sport draagt bij aan positieve groepsdynamiek*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, van <https://www.leraar24.nl/69479/sport-draagt-bij-aan-positieve-groepsdynamiek/>

Leraar24. (2021, 13 juni). *Van groep 8 naar de brugklas: tips voor een soepele overgang*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, van <https://www.leraar24.nl/2626530/van-groep-8-naar-de-brugklas-tips-voor-een-soepele-overgang/>

Loesje.nl. (2011, 5 juli). *Puberteit [Illustratie]*. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van https://loesje.nl/posters/nl1107_3/

Luitjes, M. & De Zeeuw-Jans, I. (2017). *Ontwikkeling in de groep. Groepsdynamica bij kinderen en jongeren* (2^e herziene druk). Uitgeverij Coutinho.

Nelis, H. & Van Sark, Y. (2020). *Het nieuwe puberbrein binnenstebuiten. Wat beweegt jongeren en hoe krijg je ze in beweging?* (3^e druk). Kosmos Uitgevers.

Nimbles. (z.d.). *Van groep acht naar de brugklas: hoe zorg je voor een soepele overgang*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, van <https://www.nimbles.com/nl-nl/onderwijs/school/van-groep-8-naar-de-brugklas-hoe-zorg-je-voor-een-soepele-overgang>

NLP-college. (z.d.). *100 Energizers: Beste voorbeelden [Groepen, klassen & teambuilding]*. Geraadpleegd op 10 april 2023, van <https://hetnlpcollege.nl/energizers-klas-teambuilding/>

NVO. (2021, september). *Beroepscode van de NVO*. Geraadpleegd op 2 februari 2023, van <https://assets-eu-01.kc-usercontent.com/60b23ece-2ca8-01ae-7371->

d7d0624a1f31/981ce335-61eb-45e6-ba0b-22c655023cf0/NVO%20Beroepscode%20editie%20sept%202021%20%28interactieve%20pdf%29.pdf

Onderwijsinspectie. (z.d.). *Een positief pedagogisch klimaat en schoolklimaat als voorwaarde voor leren*. Geraadpleegd op 4 april 2023, van

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/voortgezet-onderwijs/schoolverschillen/positief-pedagogisch-klimaat-en-schoolklimaat>

Onderwijskennis. (2022, 10 februari). *De overgang van primair naar voortgezet onderwijs*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, van

<https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/de-overgang-van-primair-naar-voortgezet-onderwijs>

Onderwijskennis.nl. (z.d.). *sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling*.

Geraadpleegd op 18 april 2023, van <https://www.onderwijskennis.nl/themas/sociaal-emotionele-ontwikkeling-van-de-leerling>

OnderwijsOnline. (z.d.). *pedagogiek. N3 Module Praktijkverbetering S2 (22-23)*.

Algemene informatie – hoe ziet het onderwijs eruit? [format plan van aanpak].

Geraadpleegd op 7 februari 2023, van

<https://han.onderwijsonline.nl/elearning/lesson/ByLEaXvD>

Peters, Y. (2022, 17 januari). *Kwaliteit en beleid* [ongepubliceerd stageverslag].

Hogeschool Arnhem Nijmegen.

Rigter, J. & Van Hintum, M. (2019). *Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen. Een inleiding* (3^e herziene druk). Uitgeverij Coutinho.

Scharwächter, V. (2023, 10 februari). *SWOT-analyse in je scriptie. Betekenis,*

Voorbeeld & Invulschema. Scribbr. Geraadpleegd op 13 februari 2023, van

<https://www.scribbr.nl/modellen/swot-analyse/>

Slooter, M. (2010). *De vijf rollen van de leraar* (1^e druk). CPS Uitgeverij.

Slot, N.W. & Spanjaard, H.J.M. (2016). *Competentievergroting. Jeugdhulp in tehuizen en dagcentra* (4^e druk). ThiemeMeulenhoff.

Smit, K. (z.d.). *Verwelkom je leerlingen*. Geraadpleegd op 18 april 2023, van

<https://www.uu.nl/onderwijs/onderwijsadvies-training/tip-verwelkom-je-leerlingen>

Spelactief. (z.d.). *Sport en spel*. Geraadpleegd op 10 april 2023, van

<https://www.spelactief.nl/activiteiten/sport-spel>

Ter Horst, H. (z.d.). *Talentontwikkeling in het Nederlands onderwijs*. Geraadpleegd op

23 mei 2023, van <https://www.zoezi.nl/blog/talentontwikkeling-in-het-nederlands-onderwijs/>

Tevreden.nl. (z.d.) *Anoniem vs. niet anoniem onderzoek*. Geraadpleegd op 4 april

2023, van <https://www.tevreden.nl/kennisbank/onderzoek/anoniem-niet-anoniem/>

Tumult. (z.d.). *Tumult maak je samen*. Geraadpleegd op 10 april 2023, van

<https://www.tumult.nl/>

Van 't Veer, J.; Wouters, E.; Veeger, M. & Van der Lugt, R. (2021). *Ontwerpen voor zorg en welzijn* (1^e druk). Uitgeverij Coutinho.

Van der Wal, S. (2018). *SEL en gedrag in de groep. Sociaal-emotioneel leren in de praktijk* (1^e druk). Uitgeverij Pica.

Verhagen, P. (2018). *Kwaliteit met beleid. Basisboek voor het sociale domein* (3^e herziene druk). Uitgeverij Coutinho.

Verstegen, R. & Lodewijks, H. (2018). *Interactiewijzer. Analyse en aanpak van interactieproblemen in professionele opvoedingssituaties* (10e herziene druk). Uitgeverij Koninklijke van Gorcum.

VO Campus. (Z.D.). Onze missie. Geraadpleegd op 7 februari 2023, van <https://www.vocampus.nl/over-ons/onze-missie>

Voerman, L. (2018, september). Effectief coachen is vragen stellen én feedback geven. *LBBO Beter Begeleiden*, 24-29.

WellBased. (z.d.). *De mentormethode zonder voorbereidingstijd*. Geraadpleegd op 10 april 2023, van <https://wellbased.nl/>

Wij-Leren. (2018, 20 juli). *De vijf rollen van de leraar*. Geraadpleegd op 19 april 2023, van <https://wij-leren.nl/de-vijf-rollen-van-de-leraar.php>

Wij-Leren. (2019, 19 december). *Welk effect heeft bewegen in de klas op leerlingen in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs?* Geraadpleegd op 18 april 2023, van <https://wij-leren.nl/bewegend-leren-vo-mbo-taakgerichtheid-concentratie.php>

Wij-Leren. (2021, 2 maart). *Sociaal-emotioneel leren op school*. Geraadpleegd op 4 april 2023, van <https://wij-leren.nl/sel-levensvaardigheden-sociaal-emotioneel.php>

Wij-Leren. (2022a, 18 maart). *Leren leerlingen in de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg van het vmbo anders dan in andere leerwegen of de havo*. Geraadpleegd op 11 april 2023, van <https://wij-leren.nl/leren-lln-basis-kader-beroepsgerichte-leerweg-leerwegen-anders.php>

Wij-Leren. (2022b, 18 januari). *Het pedagogisch klimaat*. Geraadpleegd op 4 april 2023, van <https://wij-leren.nl/pedagogisch-klimaat-artikel.php>

Bijlagen

Bijlage A: analysewerkbladen

Kwestieanalyse:

REFLECTIE

1. In hoeverre heb je nu al de hele vraag achter de vraag kunnen ontdekken? Hoe kan je dit zeker weten?
We hebben dit proberen te ontdekken door het why werkblad in te vullen en met verschillende mensen uit verschillende perspectieven te praten.
2. In hoeverre heb je echt in de huid kunnen kruipen van de belangrijkste betrokkenen? Hoe heb je dat aangepakt en hoe weet je zeker dat je deze perspectieven nu echt goed kent om bij aan te sluiten tijdens het onderzoek?
Wij zijn voor nu nog voornamelijk bezig om verschillende informatie bronnen te informeren. We proberen interviews te houden, observaties te doen en verschillende externe bronnen te informeren. Wij denken als we ook de externe partijen hebben gesproken dat we dan helemaal goed alle perspectieven in beeld hebben.

3. Wat maakt dit signaal complex? Denk aan de volgende 'wicked' kenmerken: open, dynamisch, genetwerkt, tegenstrijdig, moreel beladen, machtsstrijd, chaotisch, meervoudig etc.

Binnen school kan het complex maken dat niet iedere docent de neuzen dezelfde kant op heeft. We gaan dit proberen te onderscheppen door anonieme enquêtes af te nemen binnen docenten. We hebben ook met veel externe partijen te maken dus hierdoor moeten we veel netwerken en hopen dat iedereen mee wil werken. We proberen dit voor te zijn om iedereen op tijd te mailen en contact te leggen met de verschillende externe partijen.

Perspectieven:

WERKBLAD PERSPECTIEVEN

Beschrijf hier het algemene vraagstuk uit de praktijk: hoe kun je de overstap van groep acht naar de eerste klas verkleinen op sociaal emotioneel niveau

	BESCHRIJF HIER DE VRAAG VANUIT HET PERSPECTIEF	BESCHRIJF HIER WAT NODIG IS OM ACHTER DIT PERSPECTIEF TE KOMEN
PERSPECTIEF VANUIT KINDEREN/JEUGDIGEN	Wat kunnen de kinderen nog voor Extra ondersteuning krijgen bij De overstap	Vragenlijsten aan de kinderen eerste klas en de tweede klas
PERSPECTIEF OUDERS/OPVOEDERS	Hoe kunnen we zorgen dat de kinderen van ouders beter ondersteunt aantal interviews afnemen kunnen worden en wat kunnen ouders hier misschien nog in betekenen.	Enquête naar ouders en een interviews afnemen
PERSPECTIEF VANUIT PROFESSIONALS	Wat kunnen docenten doen om kinderen extra ondersteunen op sociaal emotioneel niveau	Interviews afnemen bij docenten en verschillen zorgprofessionals
PERSPECTIEF VANUIT GEMEENTE/BELEID	Wat kan er voor de kinderen in gemeente worden gedaan om de middelbare school aantrekkelijker te maken	Interview afnemen bij de gemeente en bronnen zoeken over beleid nu
PERSPECTIEF ANDERE BETROKKENEN? (BENOEM WIE JE IN GEDACHTEN HEBT)		

VERSCHILLENDE BASISCHOLEN

Hoe kunnen hun de kinderen op sociaal emotioneel voorbereiden Interviews houden op de verschillende basisscholen

OVERSTAP PROGRAMMA'S

Kijken of hun beleid ook nog meer Mailen naar verschillende in het reguliere middelbare school kanorganisaties en misschien ook worden ingestapt live in gesprek gaan

De Why:

WERKBLAD DE WHY

In een onderzoek is het startpunt altijd een gedeelde ambitie, gebaseerd op gezamenlijke waarden en wensen. Dit wordt ook wel 'de bedoeling' of 'de Why' genoemd, afgeleid van een concept van Simon Sinek. Het is het startpunt maar ook tussendoor zal deze vraag steeds weer op tafel komen om samen af te stemmen wat het gezamenlijke doel is van het onderzoek. Dit kan namelijk gedurende het project nog wel eens veranderen en daarom is dit geen 'statisch' gegeven maar iets wat je steeds weer opnieuw kan doen tijdens reflectiemomenten met de context om weer even de gezamenlijkheid te vinden van jullie 'point of view' en dus de verbeterwens voor de praktijk/cliënten/samenleving. Uiteraard staat in deze 'why' het clientperspectief centraal vanuit de centrale waarden van het beroep.

Korte uitleg door Simon Sinek zelf over de 'power of why'. [Klik hier](#)

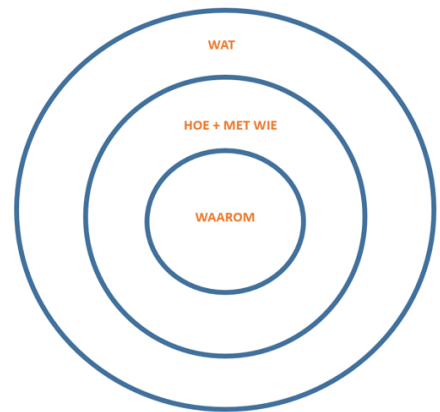
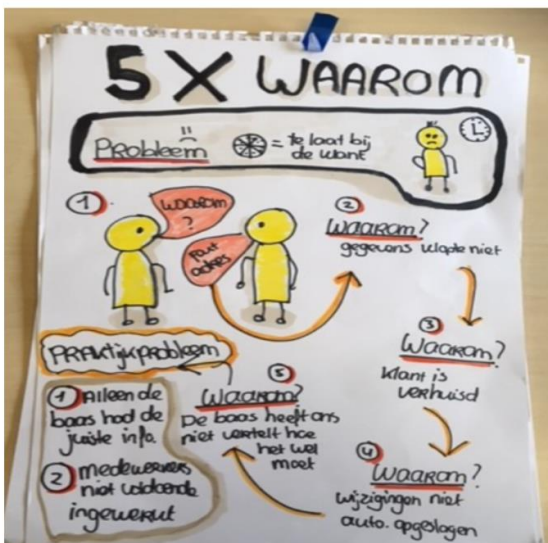
PRAKTIJKACTIES

De golden circle

De golden circle van Simon Sinek is een methode die vaak wordt gebruikt in de opstart van een onderzoek om de bedoeling gezamenlijk in kaart te brengen met de betrokkenen om vandaaruit samen te ontwerpen op welke manier/in welke vorm/met wie dit bereikt zou kunnen worden met elkaar en wat er vervolgens aan acties gedaan zou moeten worden om hiermee concreet aan de slag te gaan. Gebruik deze werkvorm in je context om tot de gezamenlijk WHY te komen en leg dit vast voor je PVA. Doe dit zoveel mogelijk participatief, bijvoorbeeld door deze tool groot te printen en in een sessie samen in te vullen m.b.v. post-it's en/of een gezamenlijke dialoog.

- Herhaal deze stappen (bijv. 5x) totdat je bij de kern (root-cause) van het probleem bent gekomen. We hebben dit uitgevoerd, doormiddel dit uitgewerkt. Wij hebben de waarom achter de waarom uitgelegd in de situatieschets en in de probleemstelling.

Hieronder een voorbeeld, gemaakt door studente Jasmijn Coumans.

5x waarom methode: de vraag achter de vraag

De "5 x waarom" methode is een methode om de oorzaak (root-cause/vraag achter de vraag) van een probleem te ontdekken. Formuleer het probleem waarvoor de root-cause geïdentificeerd moet worden. Stel de vraag:

- Waarom is dit probleem ontstaan? Het resultaat is een antwoord met weer een nieuw of ander probleem;
- Neem dat antwoord (of probleem) en stel opnieuw de vraag: Waarom is dit probleem ontstaan?;

ARGUMENTATIE

Een onderzoek is best tijdrovend voor een organisatie en deelnemers die hierin mee gaan doen/leren voor de uiteindelijke praktijkverbetering. Je zult dus voor het creëren van draagvlak hiervoor met overtuigende argumenten moeten komen om een dergelijk project te starten. **WAAROM IS DIT ONDERZOEK NODIG?** Verzamel daarom zoveel mogelijk argumenten waarom deze kwestie zo van belang is om aan te pakken in een project. Uiteraard doe je dit zoveel mogelijk in interactie met alle betrokkenen. De argumenten zijn gebaseerd op diverse invalshoeken:

- De wensen van de client/de samenleving;
- De wensen van de professionals/organisatie;
- vanuit het perspectief van de beroepsgroep: (beroepsprofiel en de beroepscode);
- Actuele (internationale) maatschappelijke ontwikkelingen;

SCHRIJFACTIES

1. Leg de uitkomsten van je acties om tot een gedeelde Why te komen vast in een heldere rapportage als paragraaf voor het PVA. Benoem ook welke acties tot deze Why geleid hebben om aan te tonen dat deze middels participatieve actie tot stand is gekomen. Een visuele weergave van de Why kan voor een communicatiestuk aantrekkelijk zijn (dat geldt voor het hele PVA: visualisatie zegt vaak meer dan woorden en zorgt voor een goed leesbaar communicatiestuk).

2. Leg de argumentatie voor jullie onderzoek vast in een paragraaf voor je PVA. Benoem uiteraard voor de onderbouwing van deze argumenten je informatiebronnen en maak hier een lopend betoog van voor je PVA. De argumenten kan je versterken door middel van quotes van de mensen die je gesproken hebt en/of parafrasen uit de stukken of onderzoeken waar je je argumenten op baseert. Verwijs uiteraard altijd op APA wijze naar je bronnen. (dit wordt beschreven in situatieschets)

3. Vraag feedback van je praktijkbetrokkenen als 'membercheck' of je de Why goed gevangen hebt volgens hen en/of het nog anders verwoord kan worden. Deze membercheck geldt voor al je schrijfacties als methode voor het verhogen van de betrouwbaarheid: leg dus steeds weer je conclusies en rapportages voor aan de betrokkenen om te controleren/checken of je hun waarheden en perspectieven goed verwoord hebt. Dit hebben wij bij meerdere perspectieven gedaan onze praktijkbegeleider, een docent en medestudenten.

Bijlage B: oningevulde vragenlijst leerlingen

Voor leerlingen uit klas één en twee zijn dezelfde vragen gebruikt.

Klas 2

Hallo leerling uit klas 2,

Wij onderzoeken de overstap van groep 8 naar de eerste klas en zijn benieuwd naar jullie ervaringen.

1 In welke klas zit je?

Vraag instructies: Kies één antwoord

☐ 2A ☐ 2B ☐ 2C

2 Hoe vond jij de overstap naar Kandinsky?

Vraag instructies: Selecteer één of meer antwoorden

☐ Leuk ☐ Spannend ☐ Moeilijk ☐ Gezellig ☐ Uitdagend ☐ Eng ☐ Stressvol
☐ Anders

3 Waarom voelde die overstap zo?

Vraag instructies: de overstap van de basisschool naar Kandinsky Molenhoek

4 Hoe heeft Kandinsky geholpen bij die overstap?

Vraag instructies: Denk hierbij aan kennismakingsdagen/kamp, coaching, proeflessen en leren leren enzovoort

5 Wat had Kandinsky nog meer kunnen doen om jou te helpen met de overstap?

6 Voel je je veilig in de klas?

Vraag instructies: *dan bedoelen we bijvoorbeeld dat je je fijn voelt in de klas en dat je graag naar school komt, enzovoort.*

☐ Ja ☐ Nee ☐ Soms

7 Waarom voel je je zo in de klas?

Vraag instructies: *Selecteer één of meer antwoorden*

☐ Ik heb vrienden	☐ Ik word geplaagd/gepest	☐ Ik vind het gezellig in de klas	☐ Ik kan mezelf zijn in de klas
☐ Klasgenoten vinden mij aardig	☐ Ik vind mijn klasgenoten niet leuk	☐ Klasgenoten maken gemene opmerkingen	☐ Ik heb het gevoel dat mijn klasgenoten mij niet aardig vinden
☐ Ik heb het gevoel dat mijn klasgenoten mij raar/anders vinden	☐ Ik voel mij buitengesloten in de klas		
☐ Anders.			

8 Zijn er nog dingen die je wilt zeggen over de klas en/of docenten?

Bedankt voor het invullen.

Bijlage C: oningevulde vragenlijst medewerkers Kandinsky Molenhoek

vragenlijst Medewerkers

Beste collega uit de onderbouw,

Voor ons onderzoek naar de overstap van groep 8 naar de eerste klas, willen wij graag weten waar u tegen aanloopt of juist de punten die al goed gaan.

Deze enquête zal ongeveer 10 tot 15 minuten duren. De antwoorden zijn anoniem.

1 Welke sociaal-emotionele vaardigheden verwachten jullie van leerlingen als ze in de eerste klas beginnen?

2 Wat gaat al goed op sociaal-emotioneel gebied bij de eerste klassers?

Vraag instructies: Als de leerlingen beginnen in de eerste klas, net na de overstap van groep 8 naar de middelbare school.

3 Welke verschillen merkt u op sociaal-emotioneel gebied tussen eerste en tweede klassers?

4 Waar loopt u nog tegen aan op sociaal-emotioneel gebied, bij de eerste klassers?

5 Wat zou u anders willen zien/doen in de eerste klas?

Vraag instructies: op sociaal-emotioneel gebied.

6 Wat heeft u hiervoor nodig?

7 Zijn er eventuele overige aandachtspunten die we mee moeten nemen?

Bedankt voor het invullen.

Bijlage D: oningevulde vragenlijst basisscholen

vragenlijst basisschool

Beste meneer/mevrouw,

Voor ons afstudeeronderzoek zijn wij benieuwd hoe de overstap naar de eerste klas beleefd wordt in groep acht. Ook willen we graag kijken naar de werkvormen die toegepast worden op de basisschool om te kijken welke overlap Kandinsky Molenhoek nog zou kunnen toepassen.

Door deze enquête in te vullen, helpt u ons enorm.

Het invullen kost ongeveer 10-15 minuten.

Alvast bedankt!

Yvette Peters en Isabel Scholten

1 Welke werkvormen zetten jullie bij groep 8 in?

Vraag instructies: *Denk aan didactisch, in tweetallen werken, in spelvorm aanbieden, etc.*

2 Wat zijn uw ervaringen met de verschillende werkvormen?

3 Welke sociaal-emotionele vaardigheden moeten de leerlingen beheersen in groep 8?

4 Beheersen alle leerlingen deze vaardigheden ook in groep 8?

Vraag instructies: Kies één antwoord. Bij nee, welke opvallendheden zijn er nog en is er dan ook verschil in de niveaus van de leerlingen?

☐ Ja

☐ Nee,

5 Hoe bereiden jullie de leerlingen in groep 8 voor op de overstap naar de middelbare school?

6 Wat merken jullie aan de leerlingen rondom de overstapfase?

7 Wat moet een middelbare school in uw ogen doen om de overstap te vergemakkelijken?

Bedankt voor het invullen!

Bijlage E: oningevulde vragenlijst speciaal basisonderwijs

Vragenlijst SBO

Beste meneer/mevrouw,

Voor ons afstudeeronderzoek zijn wij benieuwd hoe de overstap naar de eerste klas beleefd wordt in groep acht. Ook willen we graag kijken naar de werkvormen die toegepast worden op de basisschool om te kijken welke overlap Kandinsky Molenhoek nog zou kunnen toepassen.

Door deze enquête in te vullen, helpt u ons enorm.

Het invullen kost ongeveer 10-15 minuten.

Alvast bedankt!

Yvette Peters en Isabel Scholten

1 Welke werkvormen zetten jullie bij groep 8 in?

Vraag instructies: *Denk aan didactisch, in tweetallen werken, visualisatie, spelvormen, etc.*

2 Wat zijn uw ervaringen met de verschillende werkvormen?

3 Welke specifieke onderwijsbehoeften hebben de leerlingen van jullie school?

Vraag instructies: *Op didactisch vlak, maar ook op sociaal-emotioneel vlak. Waar moet een docent rekening mee houden/extra aandacht aan besteden?*

4 Welke sociaal-emotionele vaardigheden moeten de leerlingen beheersen in groep 8?

5 Beheersen alle leerlingen deze vaardigheden ook in groep 8?

Vraag instructies: *Kies één antwoord. Bij nee, welke opvallendheden zijn er nog en is er dan ook verschil in de niveaus van de leerlingen?*

☐ Ja

☐ Nee

6 Hoe bereiden jullie de leerlingen in groep 8 voor op de overstap naar de middelbare school?

7 Wat merken jullie aan leerlingen rondom de overstapfase?

8 Wat moet een middelbare school in uw ogen doen om de overstap te vergemakkelijken?

Bedankt voor het invullen!

Bijlage F: overzicht van de energizers

Energizers gebaseerd op de theorie en voorbeelden van NLP-college (z.d.), Spelactief (z.d.) & Kidsweekindeklas (2021) herschreven voor de bruikbaarheid in de praktijk.

Energizers voor de energizer pot:

Uitleg energizer pot:

In deze pot zitten verschillende soorten energizers. Geel zijn korte energizers die je binnen 5 minuten kan uitvoeren, groen zijn energizers die langer duren dan 5 minuten en meer geschikt zijn voor de coaching. Doel van de energizers zijn dat de leerlingen even kort kunnen bewegen en daarna weer geconcentreerd aan het werk kunnen. De lange energizers dragen ook bij aan groepsdynamica. Dus pak zelf een kaartje of laat een leerling een kaartje pakken en ga hier met je eigen invulling mee aan de slag.

Korte energizers

Commando

De variant met 'commando pinkelen' is vast bekend. Deze energizer borduurt hierop voort. Laat alle leerlingen staan en geef ze instructies: commando springen, commando klappen, commando ... etc. Maar let op! Zeg je iets zonder commando, dan mogen de leerlingen het niet opvolgen. 'Springen' en een leerling dat gaat springen, betekent af. De leerling gaat zitten op de stoel en kan vanaf de stoel natuurlijk nog stiekem verder meespelen. Hilariteit gegarandeerd.

Ritme klappen

Klap een ritme van bijvoorbeeld vier woorden achter elkaar en laat de leerlingen het ritme naklappen.

Bijvoorbeeld: tij-ger, o-li-fant, ste-ke-l-var-ken, leeuw. Ook handig als je tussendoor graag even stilte wilt...

7-up

Kies drie leerlingen (tikers), zij komen voor de klas staan. Eén van hen roept '7-down'. De rest van de klas doet de ogen dicht en houdt zijn hoofd naar beneden. De drie leerlingen lopen rond door de klas en tikken alle drie één andere leerling aan. Als een leerling wordt aangetikt, steekt hij/zij een hand in de lucht, maar houdt de ogen gesloten. De drie 'tikers' gaan weer voor de klas staan en één van hen roept nu '7-up'. De leerlingen in de klas doen hun ogen open. De drie getikte leerlingen mogen nu raden wie hen heeft aangetikt. Goed geraden? Dan wisselt die leerling van rol met de tikker. Fout geraden? Dan blijft de tikker staan.

De museumbewaker of standbeelden

Alle leerlingen gaan staan als een standbeeld. Eén leerling is de museumbewaker en houdt alle standbeelden goed in de gaten. Maar let op! Als hij even niet oplet, komen de standbeelden in beweging en nemen ze een andere houding aan. Wordt een van de standbeelden betrappt door de museumbewaker terwijl hij beweegt? Dan is hij af en gaat hij zitten op zijn stoel. Welk standbeeld houdt het langst vol?

Hoelang duurt een minuut?

Alle leerlingen gaan staan en als docent start de stopwatch (die de leerlingen natuurlijk niet zien!). Als de leerlingen denken dat de minuut voorbij is, gaan zij zitten. De docent houdt in de gaten wie er het dichtst bij de minuut was.

Echopret

De leerlingen gaan in een kring staan. Vertel dat er in het midden van de kring een denkbeeldige echoput staat. Zodra deze wordt geopend, worden alle geluiden en bewegingen van de leerkracht nagedaan. Is de echoput dicht? Dan houdt het echoën natuurlijk op. Op den duur kunnen de leerlingen natuurlijk zelf de echoput leiden.

Levend memory

Wijs twee leerlingen aan die het spel memory gaan spelen. Ze gaan even naar de gang, waardoor de rest van de klas tijd heeft om tweetallen te vormen. Ieder tweetal spreekt een beweging af. Gelukt? Laat dan ieder tweetal de beweging even voordoen (om dubbele setjes te voorkomen). De leerlingen die op de gang stonden komen nu binnen en wijzen om de beurt een tweetal aan. Wordt je naam genoemd? Dan doe je de beweging voor. Is het een setje? Dan krijgt de speler één punt. Wie van de twee wint het spel memory?

Dirigentje

Wijs één leerling aan die even naar de gang mag. Bespreek vervolgens met de rest van de klas wie de dirigent is. Hij of zij doet steeds een beweging (en geluid) voor, die de rest van de klas nadoet. De leerling die op de gang stond komt terug de klas in en probeert te raden wie de dirigent is. Hij/zij krijgt hiervoor drie kansen...

Wie is het?

Alle leerlingen gaan staan. Geef nu steeds een omschrijving. Bijvoorbeeld 'Hij/zij heeft een trui aan'. Alle leerlingen die geen trui aan hebben, gaan nu zitten. Wie blijft er uiteindelijk over en is nu spelleider? Ook leuk als variant: omschrijf een leerling aan de hand van complimenten/goede eigenschappen. Bijvoorbeeld: Hij is erg goed in voetbal en is lief voor zijn jongere zusje. Kunnen de leerlingen raden over wie het gaat?

Tellen maar

Tel klassikaal tot 10. Maar let op! Zeggen twee (of meer) leerlingen tegelijkertijd een getal? Dan begin je natuurlijk he-le-maal opnieuw. Wellicht ten overvloede: maar afspreken wie eerst iets gaat zeggen en wie daarna, dat telt natuurlijk niet.

Verstoppertje

Pak een voorwerp en laat het zien aan de klas. Stuur vervolgens één leerling naar de gang. Laat een andere leerling het voorwerp verstoppen. De leerling die op de gang stond, komt weer terug en gaat op zoek naar het voorwerp. De klasgenoten helpen hem of haar door langzaam (ver weg) of snel (dichtbij!) op hun benen te trommelen.

Tekenspel

Raad de tekening is een tekenspel waarbij deelnemers moeten raden wat de tekenaar aan het tekenen is. Het beste kan je hiervoor een schoolbord of groot vel papier gebruiken zodat alle deelnemers goed kunnen zien wat er getekend wordt. De tekenaar kiest zelf iets wat hij of zij wil gaan tekenen. Spreek af dat de tekenaar aan de spelleider in het oor fluistert wat hij of zij gaat tekenen. Het spel kan moeilijker gemaakt worden als de spelleider de tekenaar verteld wat hij of zij moet tekenen. Zodra de tekenaar begint met tekenen mogen de toeschouwers gaan raden wat er getekend wordt. Wie het goed raad mag de volgende tekening gaan maken of het spel wordt dan gestopt.

Tekenspel 2.0

Een deelnemer begint met iets tekenen, daarna mag een volgende deelnemer verder met de tekening en gaat diegene verder tekenen met wat hij/zij bedacht had waar de tekening op moest lijken. Zo ontstaan de gekste tekeningen. Ziet iemand nog wat het moet voorstellen?

Steen papier schaar

Er staan/zitten twee spelers tegenover elkaar en ze houden hun handen achter hun rug. Ze roepen: "Steen, papier, schaar!" Bij het woord schaar steken ze tegelijkertijd hun hand naar voren en laten zien of ze hebben gekozen voor steen, papier of schaar. De keuze wordt aangegeven door het bijbehorende handgebaar te maken.

Papier kan een steen omwikkelen en daarmee winnen. De speler krijgt daarvoor een punt. De steen kan de schaar stuk maken. Een schaar kan een papier in stukken knippen. Wie na drie keer spelen de meeste punten heeft wint het spel.

In het kort: Steen wint van schaar. Schaar wint van papier. En papier wint van steen.

Stopdans spel

Iedere leerling gaat achter zijn/haar stoel staan en beweegt op de muziek. Op een gegeven moment wordt de muziek stopgezet en moet de klas al geheel zo snel mogelijk zitten en stil zijn. Als de klas dit in het geheel haalt kun je ze bijvoorbeeld als beloning geven om aan het eind van de les nog een energizer te doen.

Doorfluisterspel

Ga met alle leerlingen in een grote kring zitten en neem zelf ergens in de kring plaats (de leerlingen kunnen ook blijven zitten achter de tafels). Fluister nu de eerste zin die je verzonnen hebt aan de persoon naast je. Het maakt niet uit aan welke kant je start. De persoon die naast je zit, en van jou de zin heeft gehoord, moet het de zin nu doorfluisteren in het oor van de persoon naast hem. Zo gaat de zin heel de kring door tot dat deze weer bij de spelleider uitkomt. De zin is nu dus heel de kring rond gegaan. Nu gaan we horen of de zin nog hetzelfde gebleven is. Vertel aan de groep met welke zin er begonnen is en wat ervan gemaakt is nadat hij door iedereen is doorgefluisterd. Doordat de zin steeds opnieuw wordt doorgefluisterd en niet iedereen goed heeft kunnen horen wat er gezegd wordt zal de zin flink veranderen. Dit levert gegarandeerd komische verhalen op!

Zeg geen ja zeg geen nee zeg geen uh

In het zeg geen ja, zeg geen nee, zeg geen uh spel vraagt een spelleider steeds een gesloten vraag aan iemand uit de groep. Deze persoon moet de vraag beantwoorden maar mag niet ja, nee of uh zeggen. Elke vraag is voor iemand anders uit de groep. Als iemand per ongeluk wel ja, nee of uh zegt is deze persoon af en mag niet meer meedoen. De speler die als langste de gesloten vragen weet te beantwoorden zonder ja, nee of uh te zeggen heeft het spel gewonnen.

Ik ga op reis en neem mee

Ik ga op reis en ik neem mee is een geheugenspelletje dat altijd leuk is om te spelen. Alle leerlingen zitten in een kring. Een van de spelers begint het spel door te zeggen: "Ik ga op reis en ik neem mee", en vervolgens noemt hij een voorwerp dat hij mee op reis zou nemen, bijvoorbeeld een zonnebril. De speler links van hem neemt het over en wil bijvoorbeeld een knuffel meenemen. Hij zegt dan: "Ik ga op reis en ik neem mee: een zonnebril en een knuffel". De speler links van hem gaat verder. Het spel zal steeds moeilijker worden omdat de leerlingen een steeds groter aantal voorwerpen moeten onthouden.

Iedereen die een fout maakt is af en dan stopt het spel. Je kunt het makkelijk en sneller uitvoerbaar maken om de klas in kleinere groepen te verdelen.

Maak de zin af

Het maak de zin af spel is een creatief woordenspel waarbij de deelnemers samen een verhaal maken. Door om de beurt de volgende zin van het verhaal te vertellen ontstaat er een leuk, soms onsamenvattend, verhaal. Het spel maak de zin af kan in grote en kleine groepen gespeeld worden. Een leuke variatie is om de leerlingen tekeningen te laten maken bij het verzonnen verhaal. Bij het maak de zin af spel moet iedereen om de beurt een zin maken. Het beste kan je hiervoor met de groep in een kring gaan zitten. Het spel is goed voor de woordenschat van de leerlingen. Wijs een deelnemer aan die mag starten met het maak de zin af spel. Deze speler mag de eerste zin verzinnen en bedenkt ook het eerste woord (in het onderstaande voorbeeld dik gedrukt) van de zin die zijn of haar buurman moet maken. De spelers mogen om de beurt een zin verzinnen, het spel draait met de klok mee. Zo ontstaat er een verhaal wat je met de hele groep maakt.

Wie is de Moordenaar

Moordenaartje is een spannende kring spel waarin iemand de moordenaar is en de andere leerlingen een knipoog moet geven. Ontvangen ze een knipoog? Dan vallen ze dood neer. Er is echter ook een rechercheur die moet ontdekken wie de knipogen geeft. Lukt het de rechercheur de moordenaar te ontmaskeren?

Doorgeefspel

Pak twee spullen uit het lokaal die doorgegeven kunnen worden in een kring. De leerlingen worden in twee teams verdeeld en gaan om en om staan en geven de spullen door welk team dat als eerste heeft gedaan heeft gewonnen.

Wat is waar?

De klas wordt verdeeld in groepjes dat kunnen duo's zijn, maar ook grotere groepen. Een leerling verteld drie dingen over zichzelf en de andere gaan raden welke van de drie een leugen is.

Galgje

Een leerling of de docent bedenkt een woord en zet een streepje voor iedere letter. De rest van de klas gaan letters raden. Elke keer als leerlingen een foute letter raden wordt er een streepje gezet van de galg. De klas heeft gewonnen als ze het woord hebben geraden. De leerling/docent wint als de galg af is, maar het woord nog niet geraden.

Ik zie ik zie wat jij niet ziet

Een leerling zegt ik zie ik zie wat jij niet ziet en de kleur is De rest van de leerlingen gaan raden wat die ene leerling in het hoofd heeft.

Hints

Hints spel, het uitbeelden van woorden. Hints is een leuk spel wat zowel binnen als buiten gespeeld kan worden, met dit spel leren leerlingen op een creatieve manier spellen. In het spel Hints moet leerlingen binnen 2 minuten proberen alle woorden van een zin uit te beelden (ze kunnen ook losse woorden uitbeelden en raden). Zodra alle woorden geraden zijn en de leerlingen hier de juiste zin mee kunnen maken verdienen ze 2 punten.

Onwaarschijnlijke wending

Maak tweetallen. Persoon A bepaalt welk beroep persoon B heeft. Persoon B begint te vertellen hoe hij/zij ertoe is gekomen om in dit beroep te belanden. Het verhaal begint over iets totaal anders wat er helemaal niks mee te maken heeft, en via allerlei verrassende, ongerelateerde of onwaarschijnlijke wendingen ben je bij je uiteindelijke beroep uitgekomen.

Joker

Dit kaartje betekent dat de leerling zelf een spel mogen kiezen.

Lange energizers

Aannames – wat zie jij?

De leerlingen werken in groepen van drie. De eerste persoon schrijft een simpele zin, persoon twee maakt hier een tekening van en persoon drie maakt een zin bij de tekening. Persoon drie ziet dus de zin van de eerste persoon NIET. Zijn de eerste en de laatste zin hetzelfde of is hier sprake van miscommunicatie?

Ga de strijd aan!

De groepen strijden tegen elkaar om als eerste de opdrachten te vervullen. De docent bepaalt per opdracht welke lichaamsdelen én hoeveel de grond moeten raken. Bijvoorbeeld: 3 voeten, 5 vingers, 1 hoofd en 2 buiken. Het groepje dat zo snel mogelijk precies 3 voeten, 5 vingers, 1 hoofd en 2 buiken op de grond heeft, wint een punt.

Hoelang duurt 1 minuut?

Deze energizer gaat over timing. Alle leerlingen gaan staan en gaan pas zitten als ze denken dat er precies één minuut voorbij is. Laat je je beïnvloeden door wat anderen doen of houd je vast aan jouw eigen gevoel? Aan de hand van vragen gaat de klas in gesprek over groepsdruk.

Lekker dansen

Het is tijd om alles even lekker los te schudden! Tijdens deze energizer staat de hele klas in een kring en speelt er muziek. Om de beurt stapt er iemand de cirkel in en doet een dansje. Deze moet anders zijn dan wat er al is gedaan. De rest van de klas doet het dansje na. Tijdens deze oefening kun je als docent ook meedoen en de leerlingen aanmoedigen om ook een dansje te wagen.

Paardenrace

Paardenrace is een spel waarbij je even over de ongemakkelijkheid heen moet stappen. Alle leerlingen staan in een kring en doen alsof ze paarden zijn. Ze beginnen met de 'katalop'-handeling: je klapt in je handen en slaat vervolgens met je rechterhand op je rechterbeen en met je linkerhand op je linkerbeen waarna je weer in je handen klapt, enzovoort. Vervolgens geeft de spelleider verschillende aanwijzingen die de paarden moeten uitvoeren. De rol van spelleider kan tijdens het spel gewisseld worden. Door met zijn allen even gek te doen, stappen alle leerlingen ook een beetje uit hun comfortzone.

Raadsel oplossen

Een goed raadsel is nooit mis. Met de hele klas mogen de leerlingen gesloten vragen stellen aan de docent om het raadsel van de opa in de lift op te lossen. Het raadsel: Een oude man woont in een flat op de 13e verdieping en gaat elke ochtend met de lift naar beneden om naar de supermarkt te gaan. Als hij terugkomt met zijn boodschappen neemt hij de lift naar de 7e etage en gaat via de trap verder naar boven. Behalve als het de hele dag regent; dan gaat hij helemaal met de lift naar boven tot aan de 13e etage. Wat is er aan de hand? Oplossing: De man is ontzettend klein en kan niet hoger reiken dan het knopje van de 7e etage. Als het regent neemt hij zijn paraplu mee en kan hij in de lift bij het knopje van de 13e.

Samen door het doolhof

Leerlingen werken tijdens deze energizer samen door tegelijkertijd met een stift te navigeren door een doolhof. Een leuke oefening waarbij communicatie erg belangrijk is. De leerlingen kunnen ook zelf het doolhof tekenen.

Complimentenspel

Zet een leerling centraal in de les en iedere andere leerling moet een compliment op schrijven op een post-it en aan de desbetreffende leerling geven.

We gaan... Heel enthousiast worden over alles!

Maak drietallen. Loop samen door de ruimte.

Persoon A zegt: laten we ... doen. Bijvoorbeeld: laten we een pirouette maken.

Persoon B en C zeggen heel enthousiast 'jaaaaaa', ze herhalen wat persoon A zei en iedereen doet vervolgens wat persoon A zei: jaaaaaa! Laten we een pirouette maken!

Dan is persoon B aan de beurt. Dan weer C. Dan weer A. Lekker vaak herhalen!

Vind zoveel mogelijk dingen die je gemeen hebt

Maak tweetallen. Identificeer zoveel mogelijk overeenkomsten tussen jullie twee. "Ik doe Yoga." "Ik ook!"

Kom plenair samen en vertel hoe het ging. Stuur de groep nogmaals weg om in tweetallen hetzelfde te doen. Kijk ook of je de leerlingen op verschillende niveaus het gesprek kan laten voeren.

Bijlage G: checklist implementatie en continuering product

Zet achter de microles de datum wanneer je deze les gegeven hebt.

Groepsvorming:

Microlessen groepsvorming:

Wat verbindt jullie?	
Wie wordt geïmiteerd?	
Waar ben je goed in?	
Wie ben jij in foto's?	
Jouw top 3 apps	
Wat hoort bij wie?	
Eigen logo ontwerpen?	

Energizer groepsvorming:

Lekker dansen	
Doorfluisteren	
Hoelang duurt 1 minuut	
Raadsel oplossen	
Aannames – wat zie jij?	
Samen tot de oplossing	
Verhaal met een doel	
Samen door het doolhof	
Whoosh, pow, boink	
Paardenrace	
De strijd aan!	
Samen uit de knoop	

Levensvaardigheden:

Microlessen levensvaardigheden jij in de wereld:

Omgaan met emoties #1	
Omgaan met emoties #2	
Jouw grenzen verleggen	
Het emotiespel	
Bewust van eigen invloeden	
Random acts of kindness	
Kwaliteiten en valkuilen	
Jouw toekomstige baan	
Jouw eigen bedrijf	
De grondoorzaak	
(on) bewuste keuzes	
Nepnieuws	
Kwaliteiten kring	

Microlessen levensvaardigheden omgaan met anderen:

Verschillende meningen	
Sexting	
Groepsdruk	
Grapje toch?!	
#respect	
Empathie	
Grenzen aangeven	
Feedback ontvangen	
Elkaar feedback geven	
Perspectieven	
Referentiekaders	
Lichaamstaal	
Cultuurverschillen	
Subpersonen	
Overtuigingen	
Exacte instructies	
Actief luisteren	

Microlessen levensvaardigheden mindset:

Moetivatie	
Discipline	
Motiveren kun je leren	
Verander je routine	
Zeg 'ja'!	
Durf te spreken	
Op iemand afstappen	
Leren van je fouten	
De leerkuil	
Durven doen	
Quote van de dag	
Positief evalueren	
Automatische gedachten	
Positief denken	

Studievaardigheden:

Microlessen studievaardigheden leren leren:

Beeldend samenvatten	
Aantekeningen maken	
Rijtjes leren	
Toetsvragen beantwoorden	
Beter onthouden	
Mindmappen	
Effectief samenvatten	
Brainwriting	

Microlessen studievaardigheden plannen en organiseren:

Uitstelgedrag	
Omgaan met prikkels	
Weekplanning	
Omgaan met stress	
Prioriteren	

Bijlage H: tijdpad onderzoek

Wanneer	Wat
Februari	Y+I: coaching, start Kandinsky, literatuuronderzoek, vraagverheldering Kick-off, praktijkovereenkomst inleveren, belanghebbenden mailen.
Maart	Y+I: literatuuronderzoek voortzetten, plan van aanpak inleveren bij Kandinsky (1 maart) en bij HAN (13 maart), coaching, contact basisscholen, interview Notre Dame (8 maart), vragenlijsten uitzetten, basisscholen bezoeken. <i>Kandinsky: feedback geven op plan van aanpak en vragenlijsten invullen.</i>
April	Y+I: observeren, literatuuronderzoek, bezoeken basisscholen, coaching, feedbackmoment plannen met Kandinsky. <i>Kandinsky: feedback op start product.</i>
Mei	Y+I: afronden onderzoek, coaching, feedback vragen op definitief product (22 mei Kandinsky). <i>Kandinsky: laatste feedbackmoment.</i>
Juni	Y+I: inleveren bij HAN (12 en 14 juni).

Tijdens dit onderzoek wordt de tijdsplanning van de HAN aangehouden (OnderwijsOnline, z.d.):

Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni
Kick-off	Vraagverheldering; plan van aanpak; kick-off; observeren in de lessen; gesprekken met docenten.	Feedback opdrachtgever (1 maart); inleveren plan van aanpak HAN (13 maart); uitvoeren onderzoek; data-analyse; contact met basisscholen;	Uitvoeren onderzoek; data-analyse; start innovatief product; feedback; observeren basisscholen (4 april SJ);	Uitvoeren onderzoek; data-analyse; conclusies trekken; innovatief product afronden; feedback vragen (22 mei bij Kandinsky).	Inleveren (12 juni) Inleveren reflectie (14 juni)

		begin met observeren basisscholen (28 maart); interview Notre Dame (8 maart); gesprek gemeente (15 maart); gesprek jongerenwerker (22 maart).	theoretisch kader uittypen.		
Verantwoorden van de uitvoering (tweetallen)					
Feedback samenwerken en creatief handelen (tweetallen)					
Vorbereiden reflectie en evaluatie (individueel)					